

Gronings welzijn

Wat bepaalt het
persoonlijk welzijn
van Groningers?

Gronings welzijn

Wat bepaalt het persoonlijk
welzijn van Groningers?

november 2021
Sociaal Planbureau Groningen

Samenvatting

Brede welvaart gaat over welvaart én welzijn van mensen. Het gaat over alles wat het leven 'de moeite waard' maakt. Deze publicatie gaat in op een belangrijk aspect van brede welvaart, namelijk het persoonlijk welzijn van Groningers.

In het onderzoek dat Sociaal Planbureau Groningen uitvoerde onder ruim 3.400 inwoners is gekeken hoe tevreden Groningers zijn met het leven en welke factoren hier vooral aan bijdragen.

Hoe tevreden zijn Groningers met hun leven en wat draagt daaraan bij?

- Voorliggend onderzoek laat zien dat inkomen voor 'slechts' 5% het persoonlijk welzijn verklaart. Een fijn leven draait dus niet alleen om geld. De belangrijkste bouwstenen voor persoonlijk welzijn blijken een goede ervaren gezondheid en hoge woontevredenheid, gevolgd door een veilige leefomgeving en een prettig sociaal leven.
- Toch zijn inkomen en onderwijs wel cruciaal voor vele van de andere zaken 'die het leven de moeite waard maken'. Ze vormen samen het fundament voor vrijwel alle aspecten van persoonlijk welzijn. Wie de mogelijkheid heeft om langer door te leren, vergroot bijvoorbeeld zijn of haar kansen op een hoger inkomen, op minder (geld gerelateerde) stress, op meer kennis over een gezonde levensstijl en op meer keuzevrijheid.

Voorliggend rapport benadert brede welvaart vanuit het inwonerperspectief. We zien dat het met de meeste Groningers goed gaat. Groningers geven het leven gemiddeld een 7,8. Kijken we beter, dan blijkt dat het persoonlijke welzijn niet voor iedereen gelijk is. In dit onderzoek hebben we belangrijke verschillen gevonden tussen gemeenten en doelgroepen waar het minder goed gaat. Zo zien we dat inwoners van Eemsdelta en de gemeenten in Oost-Groningen minder goed scoren op de aspecten ervaren gezondheid, veiligheid,

leefbaarheid en tevredenheid met werkgelegenheid. Jongvolwassenen, mensen met lage inkomens, mensen met een slechte gezondheid en Groningers met een laag opleidingsniveau zijn daarbij extra kwetsbare groepen.

De uitkomsten leveren belangrijke aandachtspunten op voor bestuurders en beleidsmakers. Zo kan het (helpen) aanpakken van woningonderhoud op de korte termijn bijdragen aan het persoonlijk welzijn van Groningers. Maar het bestrijden van intergenerationele armoede, ondersteuning bieden bij opvoeden of kleinere klassen zijn voorbeelden die juist op de lange termijn het fundament kunnen versterken en daarmee het persoonlijk welzijn en de brede welvaart verbeteren. In de slotbeschouwing klinkt door dat het belangrijk is om de onderliggende krachten van onderwijs en inkomen mee te laten wegen in de beleidskeuzes op alle terreinen. Juist voor het verhogen van persoonlijk welzijn op de echt lange termijn.

Hoe tevreden is een Groninger met zijn eigen leven en wat draagt hieraan bij?

Het persoonlijk welzijn van Groningers is hoger als...

De basis op orde is...

en men tevreden is over...

Onderwijs

Inkomen

Wonen

Gezondheid

Inhoud

Inleiding en leeswijzer	9	2.3.Sociale samenhang	41
Methode en dataverzameling	11	Sociale contacten in de buurt	41
Doel en vraagstelling	11	(On)veiligheidsbeleving	44
Tevredenheid met het leven	11	Vertrouwen in instituties	47
Dataverzameling en werkwijze	12	2.4.Werk en inkomen	49
DEEL 1		Tevredenheid met werkgelegenheid	49
Gronings welzijn	15	Tevredenheid reistijd van en naar werk	51
1.1. Tevredenheid met het leven	17	Kunnen rondkomen	53
Meeste Groningers tevreden met het leven	17	2.5.Waardering van de leefbaarheid	57
Tevredenheid vooral bepaald door		Tevredenheid met leefbaarheid woonbuurt	57
gezondheid en wonen	19	Blik op de toekomst	58
Het fundament: inkomen en onderwijs	22	Slotbeschouwing	62
DEEL 2		1 Het belang van wonen is groot	62
Inwonersperspectief aspecten brede welvaart	25	2 Ervaren gezondheid heeft grote impact op persoonlijk welzijn	63
2.1. Wonen	27	3 Leefbare dorpen en wijken	64
Tevredenheid met eigen woning	27	4 Inkomen en onderwijs vormen de basis	64
Aantrekkelijkheid woonomgeving	30	Bronnen	67
Tevredenheid met voorzieningen	31	Bijlagen	71
2.2.Ervaren gezondheid	35	1 Respons uitvragen Groninger Panel	71
Tevredenheid met eigen gezondheid	35	2 Uitkomsten hoofdmodel	73
Gezondheid als belangrijke voorspeller van persoonlijk welzijn	37	Colofon	77

Inleiding

In onze alledaagse werkelijkheid staat welvaart voor veel méér dan alleen ons inkomen of het bruto binnenlands product (BBP). We kijken tegenwoordig breder, namelijk naar de brede welvaart. Het is een nieuwe manier van kijken naar de samenleving. Integraal, met oog voor alles wat voor onze inwoners van waarde is: hoe schoon de lucht is die we inademen, hoe gezond we zijn, hoe veilig we ons voelen en hoeveel vertrouwen we in de overheid hebben.

Voor een goed leven hebben mensen niet genoeg aan een baan, een redelijk inkomen en spaargeld op de bank. Niet-economische factoren zoals iemands gezondheid, de kwaliteit van de leefomgeving en relaties met anderen zijn óók belangrijk. Alles wat mensen waardevol vinden draagt bij aan welvaart. Daarmee wordt het 'smalle' welvaartsbegrip in feite opgerekt tot welzijn of geluk (Hospers, 2021).

De principes van brede welvaart worden in steeds bredere kring omarmd als richtinggevend voor een toekomstbestendige samenleving. Ook in de regio is in toenemende mate aandacht voor brede welvaart, zoals te zien in het Regio Dealbeleid (Weterings et al., 2020). En ook in Groningen zetten provinciale bestuurders zich in om de ontwikkeling van Groningen op een brede, integrale wijze te stimuleren. Een 'goede kwaliteit van leven' voor zoveel mogelijk inwoners staat centraal in plannen van de provincie Groningen en het Nationaal Programma Groningen.

Door meer grip te krijgen op wat mensen zelf van waarde vinden, kunnen beleidsmakers de brede welvaart beter duiden binnen de regionale context.

Sociaal Planbureau Groningen heeft met voorliggende publicatie een eerste verkenning gedaan van het

inwonersperspectief in de context van brede welvaart. Daarmee sluiten we aan bij de contouren van de Regionale Monitor Brede Welvaart (RMBW) van CBS en vullen we deze aan met verhalen van inwoners. De combinatie van cijfers en verhalen maakt duidelijk hoe de brede welvaart in Groningen zich ontwikkelt en voor welke opgaven de regio staat. Met deze rapportage willen we vanuit het inwonersperspectief een bijdrage leveren aan de duiding van brede welvaart in de Groningse context. De focus ligt daarbij op het persoonlijk welzijn van Groningers.

Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd: In deel 1 bekijken we hoe de tevredenheid met het leven (persoonlijk welzijn) is opgebouwd. We ontrafelen dit als het ware en bekijken uit welke bouwstenen het persoonlijk welzijn bestaat. We kijken daarbij specifiek naar de relatieve grootte van de bouwstenen. In deel 2 beschrijven we de belangrijkste bouwstenen die volgen uit de analyse. We lichten wonen, ervaren gezondheid, sociale contacten en veiligheidsbeleving en werk en inkomen uit. Voor deze bouwstenen geven we de gemiddelde rapportcijfers, de verschillen tussen groepen en regio's weer. Daarnaast gaan we in deel 2 in op de waardering van de leefbaarheid. We sluiten de rapportage af met een slotbeschouwing.

Methode en dataverzameling

Een belangrijk onderdeel van brede welvaart en de kwaliteit van het leven is de ervaring van inwoners. Hoe tevreden mensen zijn met hun eigen leven hangt af van een veelheid aan factoren. In voorliggende rapportage benaderen we welzijn in de context van brede welvaart vanuit het inwonersperspectief. We hebben het dan over persoonlijk welzijn.

De OECD laat de relatie en het onderscheid tussen context en het individu zien (OECD, 2014). Plaatsgebonden karakteristieken (lokaal, regionaal, landelijk) werken samen met individuele karakteristieken (Raspe et al., 2019). Ze geven als het ware een optelsom van plaatsgebonden factor + individuele factor, welke leidt tot de individuele brede welvaart.

In dit onderzoek kijken we naar de mate waarin Groningers over het algemeen tevreden zijn met hun eigen leven en welke aspecten van brede welvaart daaraan bijdragen. Zo zijn we benieuwd welke kenmerken tevreden Groningers hebben en waarover zij dan vooral tevreden zijn. Hoe waarderen Groningers verschillende aspecten van brede welvaart? Wat zijn de belangrijke bouwstenen van een tevreden leven voor Groningers? Welke groepen inwoners zijn minder tevreden en waar komt dit door?

Doel en vraagstelling

Het doel is inzichtelijk te maken hoe het met de tevredenheid met het leven in de provincie Groningen gesteld is en welke aspecten voor Groningers vooral van belang zijn. Hieruit kan dan gedestilleerd worden welke opgaven er liggen om de ervaren brede welvaart te vergroten en welke randvoorwaarden nog onvoldoende op orde zijn om alle inwoners van Groningen een hoge kwaliteit van leven te bieden.

De hoofdvraag die we in dit rapport beantwoorden is:

Hoe tevreden zijn Groningers met hun leven en wat draagt daaraan bij?

Tevredenheid met het leven

In navolging van onder andere de OESO, Eurostat en het CBS gebruiken wij de indicator 'tevredenheid met het leven' als maatstaf voor persoonlijk welzijn. Persoonlijk welzijn is een goede maat om individueel 'nut' te kunnen meten, ofwel geluk. In 2002 stelden Frey en Stutzer dat:

“reported subjective wellbeing a satisfactory empirical approximation of individual utility [is]” (p. 403).

“the ultimate goal of most human beings is to be happy” (Frey, 2008; p. 1).

Niet alle Groningers zijn in gelijke mate tevreden met hun leven. Waar komt dit door? Bij persoonlijk welzijn kan een onderscheid worden gemaakt tussen de waardering van het leven in zijn geheel en de waardering van specifieke aspecten van het leven. In dit onderzoek kijken we naar beide.

In lijn met de persoonlijke welzijnsindex van CBS kijken we met het Groninger Panel naar de volgende (subjectieve) aspecten van het leven:

Welzijn	Tevredenheid met het leven
Materiële welvaart	Inkomen, kunnen rondkomen
Gezondheid	Ervaren gezondheid
Wonen	Tevredenheid met de eigen woning, tevredenheid met eigen mobiliteit, tevredenheid met voorzieningen
Veiligheid	Tevredenheid met veiligheid in woonbuurt
Sociale relaties	Tevredenheid met sociale contacten
Milieu en leefomgeving	Tevredenheid met fysieke leefomgeving
Arbeid	Tevredenheid met beschikbaarheid werk, opleidingsniveau
Maatschappelijke participatie & vertrouwen	Vertrouwen in instituties
Achtergrondkenmerken	Leeftijd, type huishouden, schade als gevolg van gaswinning

Dataverzameling en werkwijze

Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag hebben wij het Groninger Panel in het najaar van 2020 een uitgebreide vragenlijst voorgelegd over hun tevredenheid met de leefbaarheid in Groningen en met diverse subjectieve dimensies van brede welvaart. De ruim 7.000 leden van het Groninger Panel kregen van 9 oktober tot 9 november de tijd om de digitale vragenlijst in te vullen. In die periode was een gedeeltelijke lockdown van kracht, als gevolg van de corona-pandemie. De antwoorden van de panelleden zijn hierdoor waarschijnlijk beïnvloed, we houden hier rekening mee in onze duiding van de uitkomsten. Aan het onderzoek hebben uiteindelijk 3.648 panelleden (51,2%) meegedaan. Dat is ruim voldoende om een betrouwbaar beeld te geven van wat er onder Groningers leeft. Onder de respondenten zijn jongere inwoners van Groningen ondervertegenwoordigd. Dit is gecorrigeerd met een weging naar leeftijd en gemeente zodat deze representatief zijn voor inwoners van de provincie (zie bijlage 1 voor een overzicht van de steekproef). Voor drie variabelen in dit onderzoek is gebruikt gemaakt van een andere vragenlijst onder het Groninger Panel, namelijk de variabelen *schademeldingen*, *vertrouwen in instituties* en *ervaren gezondheid*. Deze variabelen zijn uitgevraagd in maart en september 2020. De data is gekoppeld op persoonsniveau¹.

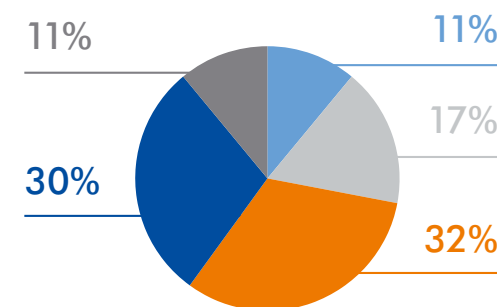
Een beperking van panelonderzoek is dat mensen die in een instelling wonen niet zijn vertegenwoordigd in het panel. Hetzelfde geldt voor kinderen en jongeren tot 18 jaar. Ook de stem van mensen die moeite hebben met de Nederlandse taal of met digitale communicatie, klinkt vermoedelijk minder goed door via het panelonderzoek.

Ontrafelen van tevredenheid met het leven

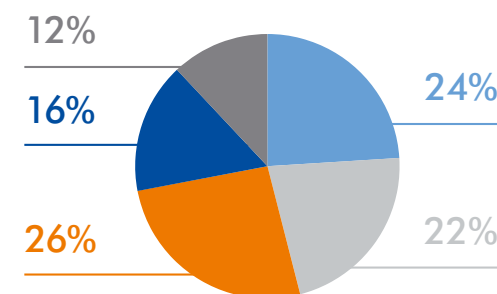
Om te bepalen hoe de tevredenheid met het leven voor Groningers is opgebouwd kijken we naar de 8 dimensies van brede welvaart en enkele achtergrondkenmerken. Dit hebben we gedaan op individueel niveau.

We hebben hiervoor gebruikt gemaakt van een analysemodel waarbij het relatieve belang van iedere variabele (bouwsteen) kan worden bepaald, waardoor we een soort rangorde krijgen. Met behulp van een Shapley Regression Value model bepalen we welke variabelen en in welke mate zij de tevredenheid met het leven verklaren². We analyseren wat de verklarende waarde is van de verschillende achtergrondkenmerken en brede welvaartdimensies op de tevredenheid met het leven. Vervolgens berekenen we wat het relatieve belang is van iedere individuele variabele in het model. Het doel hiervan is om te bepalen welke bouwstenen het grootste en daarmee het meest belangrijk zijn voor de tevredenheid met het leven, rekening houdend met alle andere variabelen in het model. De onderliggende regressieanalyse wordt gebruikt om de richting van een variabele te duiden.

Ongewogen %

Gewogen %

18-34 jaar 35-49 jaar 50-64 jaar
65-74 jaar 75 en ouder

Figuur 1 Respons Groninger Panel, oktober 2020

¹ Bron: Paneluitvraag Gronings Perspectief, maart en september 2020.

² Deze techniek berekent voor iedere variabele de gemiddelde toegevoegde waarde op zichzelf staand én in alle andere combinaties met alle andere variabelen. Het rapportcijfer 'tevredenheid met het leven op een schaal van 1 tot 10' is de afhankelijke variabele. Het volledige model is opgenomen in bijlage 2.

DEEL 1

Gronings welzijn

Welzijn is iets wat iedereen persoonlijk beleeft. We zien dat het met de meeste Groningers goed gaat. Groningers geven het leven gemiddeld een 7,8. Kijken we beter, dan blijkt dat het persoonlijke welzijn niet voor iedereen gelijk is. In deel 1 ontrafelen we dit persoonlijk welzijn. Wat draagt bij aan een tevreden leven en welke verschillen zien we? Wonen en gezondheid, maar ook kenmerkende fundamenteën als inkomen en opleiding komen duidelijk naar voren.

1.1 Tevredenheid met het leven

In dit hoofdstuk bekijken we hoe Groningers hun leven in het algemeen waarderen en in welke mate verschillende onderliggende aspecten het totale cijfer voor ‘tevredeheid met het leven’ verklaren.

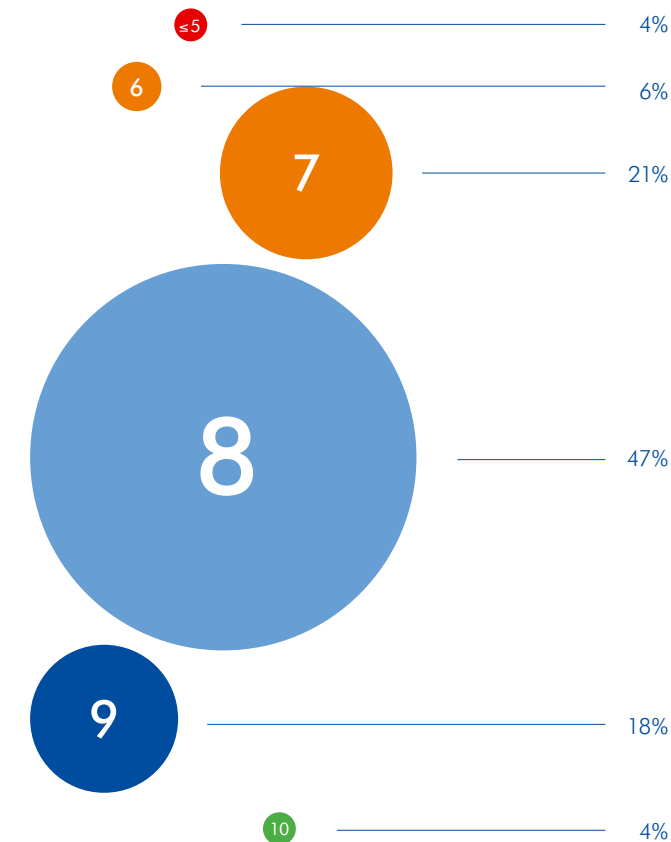
Het uitgangspunt van het concept brede welvaart is dat naast materiële welvaart ook welzijn van belang is voor een goede kwaliteit van leven. Welzijn is iets wat iedereen persoonlijk beleeft.

Hoe tevreden iemand is met zijn of haar eigen leven, is gebaseerd op onderliggende aspecten, zoals bijvoorbeeld tevredenheid met financiën en werksituatie, gezondheid en sociale relaties, de woonomgeving en het vertrouwen in de samenleving (CBS, 2021). We gebruiken het gegeven rapportcijfer voor tevredenheid met het leven in het algemeen als indicator voor persoonlijk welzijn (Frey en Stutzer, 2002; Frey, 2008).

Meeste groningen tevreden met het leven

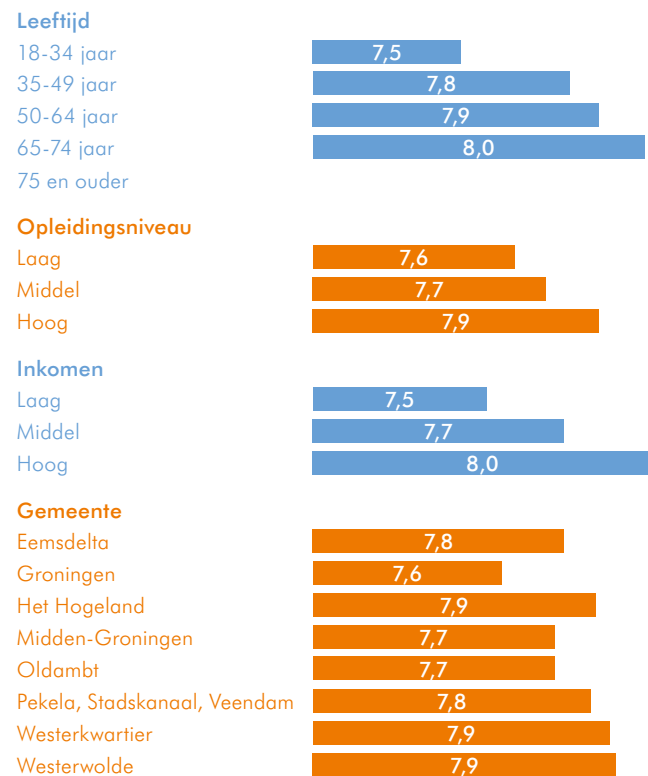
Groningers zijn over het algemeen gelukkig. Ze geven het leven gemiddeld een 7,8. Het aantal volwassenen dat zijn of haar eigen leven een 7 of hoger geeft ligt op 90%. Minder dan 5% van de Groningers geeft zijn of haar eigen leven een onvoldoende.

Maar niet alle Groningers zijn in gelijke mate tevreden met hun leven. Uit onderzoek blijkt dat de tevredenheid met het leven voor een deel afhankelijk is van persoonlijke factoren zoals leeftijd, type huishouden, opleidingsniveau en inkomen.

Figuur 2 Rapportcijfer tevredenheid met het leven

Groningers zijn over het algemeen gelukkig. Ze geven het leven gemiddeld een ruim voldoende.

De relatie tussen **leeftijd** en tevredenheid is vaak een ‘U-vormige’, waar de tevredenheid daalt tot een zeker minimum en stijgt daarna weer met de leeftijd (Frijters en Beatton, 2012; Blanchflower en Oswald, 2008; Rijnks, 2020). We zien inderdaad dat jongvolwassenen en Groningers tot 50 jaar zijn het minst tevreden en gepensioneerden tot 75 jaar is de meest tevreden groep. Leeftijd kan niet worden beïnvloed, maar weten hoe de relatie met welzijn is, kan helpen in het duiden van de verdeling van brede welvaart. Leeftijd heeft een complexe relatie met geluk en welzijn en moet in bredere context gezien worden. Het is daarom belangrijk om leeftijd mee te nemen in deze ontrafeling van tevredenheid met het leven, zodat de relatieve waarde van andere aspecten in de juiste context worden geplaatst. Denk bijvoorbeeld aan inkomen, wat over het algemeen stijgt met leeftijd, of aan de ervaren mobiliteit, wat juist veelal afneemt op oudere leeftijd.

Het hebben van **werk** (Korpi, 1997), goede **sociale contacten** en **vertrouwen** wordt positief geassocieerd met hoger welzijn (Helliwel en Putnam, 2004). Het hebben van een partner is eveneens van invloed op hoe gelukkig iemand is (Lucas et al., 2003, 2006; Rijnks et al., 2019). Gehuwde Groningers rapporteren de hoogste tevredenheid, inwonende Groningers en alleenstaanden zonder (thuiswonende) kinderen geven gemiddeld een lager cijfer³.

Over het algemeen zijn mensen met een hoger **opleidingsniveau** gelukkiger (o.a. CBS, 2020; Castriota, 2007; Cuñado en de Gracia, 2012) en inkomen heeft – tot een bepaalde hoogte – een positieve invloed (Easterlin et al., 2010; Rijnks et al., 2019). Opleidingsniveau hangt namelijk samen met diverse andere aspecten zoals gezondheid en inkomen. Het wordt indirect geassocieerd met hogere welzijnstevredenheid. Voorliggend onderzoek onder Groningers bevestigt dit beeld. De verschillen zijn niet heel groot – maar wel significant: inwoners met een laag opleidingsniveau waarderen hun eigen leven met gemiddeld een 7,6. Hoogopgeleiden doen dit met gemiddeld een 7,9. Ook voor **inkomen** zien we het verwachte patroon terug. Verdiepende analyses op inkomen laten zien dat de hoogte van het inkomen voor de ervaren gezondheid, ervaren veiligheid, tevredenheid met sociale contacten en vertrouwen in instituties een terugkomende, belangrijke onderliggende verklaring geeft: een lager inkomen vergroot de kans om minder tevreden te zijn met deze dimensies van brede welvaart. Het grootste negatieve effect zien we bij de laagste inkomens en het effect stopt bij een inkomen hoger dan €3.000.

Verschillen in de regio

De indicator ‘tevredenheid met het leven’ is ook opgenomen in de Regionale Monitor Brede Welvaart (RMBW) van het CBS. Hieruit blijkt dat Groningen van de twaalf provincies op plek 11 staat. Volgens deze landelijke

indicator ‘tevredenheid met het leven’ is 86,3% van de Groningers tevreden met het leven (rapportcijfer 7 of hoger). Alleen in Zuid-Holland is dit percentage lager (85,5%). Voor deze indicator is sinds 2013 data beschikbaar in de RMBW. In 2013 was 82,8% van de inwoners van Groningen tevreden met het leven. In 2019 is dit toegenomen tot 86,3%. Wanneer dit uitgesplitst wordt naar de Groningse gemeenten, wordt duidelijk dat met name in de gemeente Groningen de tevredenheid met het leven lager ligt dan het provinciaal gemiddelde. Een vergelijkbaar patroon vinden we met ons Groninger Panel. We zien in Groningen kleine verschillen in de gemiddelde tevredenheid met het leven tussen Groninger gemeenten. Het rapportcijfer varieert van een 7,6 in de gemeente Groningen tot een 7,9 in Westerkolde en Westerkwartier. De verschillen zijn klein, maar zijn statistisch significant.

Tevredenheid vooral bepaald door gezondheid en wonen

Hoe tevreden iemand is met zijn of haar leven is dus gebaseerd op onderliggende aspecten zoals leeftijd, inkomen, opleiding en gezondheid. We zagen in de vorige paragraaf dat jongvolwassenen over het algemeen minder tevreden zijn, net als Groningers met een lager opleidingsniveau en een lager inkomen.

We hebben gekeken *in welke mate* de verschillende aspecten van brede welvaart de tevredenheid

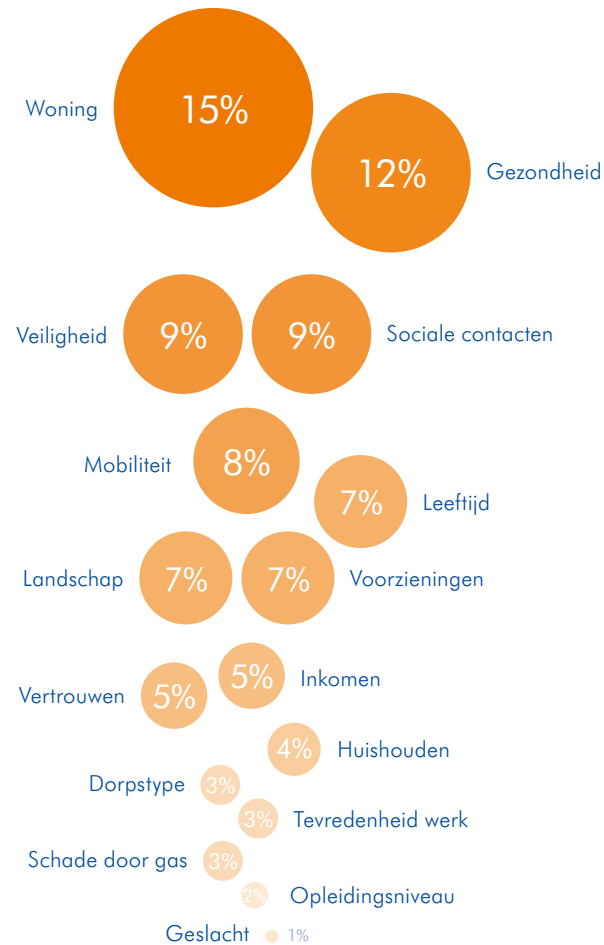
Figuur 3 Rapportcijfer tevredenheid met het leven per groep

³ Life events zoals een nieuwe relatie beginnen, of juist het einde van een relatie, een scheiding of weduwschap hebben een duidelijke invloed op het persoonlijk welzijn (Ballas en Dorling, 2007; Rijnks et al., 2019). In het Groninger panel is alleen de status bekend, niet het moment van veranderen.

15%

Een fijne woning en woonomgeving verklaart voor 15% de tevredenheid met het leven.

van Groningers verklaart. Bij het ontrafelen van tevredenheid met het leven letten we vooral op de orde van grootte van de bouwstenen van brede welvaart. Het gaat in feite om een rangschikking. We kijken naar de volgorde en het relatieve belang (zie pag. 13 voor de methode). Zo zien we bijvoorbeeld dat de tevredenheid met de eigen woning bijna twee keer zo belangrijk is als de ervaren veiligheid of mobiliteit.

In figuur 4 ontrafelen we wat het relatieve belang is van de verschillende aspecten van tevredenheid met het leven⁴. We zien dat de tevredenheid met de eigen woning (15%) en ervaren gezondheid (12%) het grootste aandeel hebben. Als deze goed op orde zijn, dan zijn Groningers vaker (zeer) tevreden met het leven. Ook de ervaren veiligheid (9%), tevredenheid met het sociale leven (9%) en de eigen mobiliteit (8%) dragen voor een belangrijk deel bij aan een fijn en tevreden leven. Als we deze aspecten meenemen, dan blijkt dat de economische aspecten, zoals inkomen (5%) en tevredenheid met werkgelegenheid (3%) nog maar een kleine aanvullende bijdrage leveren. Dat wil niet zeggen dat deze economische aspecten niet belangrijk zijn, maar dat zij mogelijk een meer indirecte werking hebben op persoonlijk welzijn.

De reeds besproken achtergrondkenmerken (leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, inkomen en type huishouden) die in het model zijn opgenomen, vormen samen een grote bouwsteen van bijna een vijfde (18%) van de tevredenheid

met het leven. Veel van de achtergrondkenmerken zijn als bouwsteen niet beïnvloedbaar door overheidsbeleid. Opleidingsniveau en inkomen zijn in zekere mate wel beïnvloedbaar door beleid.

Woning en woonomgeving en de eigen gezondheid lijken de belangrijkste en beleidsmatig meest interessante bouwstenen. Voordat we naar de uitwerking van de resultaten in deel 2 gaan, leggen we eerst uit waarom wonen en gezondheid belangrijk zijn voor persoonlijk welzijn en waarom puur het verbeteren van woningen niet een short cut is naar het verbeteren van persoonlijk welzijn en brede welvaart op de lange termijn.

Wonen

Het belang van wonen in de context van kwaliteit van leven, ofwel brede welvaart, wordt regelmatig bevestigd (Van Beuningen, 2018). Het gaat daarbij om bijvoorbeeld de kwaliteit van de woning, de onderhoudsstaat en de geschiktheid van de woning. Recent onderzoek van de Rabobank en Universiteit Utrecht (Aalders et al., 2021) laat zien dat verandering van brede welvaart vooral toegeschreven kan worden aan de dimensie huisvesting: “regio’s met een beperkte verhoging van brede welvaart kampen met een sterke verslechtering van de woontevredenheid. [...] Onze analyse laat zien dat huisvesting een steeds belangrijker opgave vormt in alle regio’s, zij het

“Een fijne woning en goede ervaren gezondheid zijn de belangrijkste bouwstenen van een tevreden leven.”

met regionale variaties.” (Aalders et al., 2021). De woning en woonomgeving vormen de basis van persoonlijk welzijn. Een huis biedt stabiliteit en veiligheid (Herbers en Mulder, 2016). Huiseigenaren hebben bovendien de mogelijkheid om het huis indien nodig, in de toekomst te gelde te maken. Dit verklaart mede waarom het welzijn onder woningbezitters veelal hoger ligt dan onder huurders (van Beuningen, 2018).

In nauwe relatie met de woning zelf, spelen ook de kenmerken van de buurt een belangrijke rol. Een groene woonomgeving wordt vaak als prettig ervaren en kan zelfs een betere gezondheid bevorderen (ALTERRA/NIVEL, 2009). Onderzoek van CBS bevestigt dat de omgeving waar iemand woont invloed heeft op het persoonlijk welzijn. Tevredenheid met aspecten van de buurt, zoals de staat van het onderhoud en het groen, beïnvloedt de tevredenheid met het leven positief indirect via de tevredenheid met de woonomgeving en de woning (Sirgy en Cornwell, 2002). Van Beuningen (2018) geeft aan dat het gaat om zowel de gebouwde omgeving, als ook de sociale omgeving zoals de contacten met buurtgenoten.

Gezondheid

Gezondheid wordt gezien als een van de belangrijkste voorspellers van geluk en welzijn (Diener et al., 1999; Dolan et al., 2008; Van Beuningen en Kloosterman, 2011; Van Beuningen en Moonen, 2013). Er wordt vaak

Figuur 4 De bouwstenen van tevredenheid met het leven

⁴De bijbehorende tabel is in Bijlage 2 opgenomen, evenals het onderliggende regressiemodel.

“Inkomen en onderwijs zijn cruciaal voor vele van de andere zaken ‘die het leven de moeite waard maken’. Ze vormen samen het fundament voor vrijwel alle aspecten van persoonlijk welzijn.”

onderscheid gemaakt tussen algemene gezondheid (ervaren gezondheid), psychische gezondheid en fysieke gezondheid. De psychische gezondheid komt naar voren als het belangrijkste gezondheidsaspect voor geluk. Andersom gaat het ook op: Veenhoven (2006) toont aan dat er een effect van geluk op gezondheid is. Als mensen gelukkiger zijn, houden zij zich bijvoorbeeld makkelijker aan een gezonde leefstijl en ervaren zij mogelijk minder stress. In ons model zit ‘algemene’ gezondheid. Daarmee vangen we de mentale en fysieke gezondheid in één variabele.

Het fundament: inkomen en onderwijs

In dit eerste deel hebben we de grootte van de bouwstenen van de tevredenheid met het leven in Groningen bekeken. We zien heel duidelijk dat wonen en gezondheid de belangrijkste basis vormen. Geluk draait dus niet alleen om geld. Een fijne woning, goede gezondheid, veilige leefomgeving, en prettig sociaal leven blijken belangrijker. Toch is inkomen wel een belangrijke voorspeller van de andere zaken ‘die het leven de moeite waard maken’. Zo verklaart inkomen voor een belangrijk deel onze ervaren gezondheid, veiligheid, en sociale contacten (zie deel 2). Met andere woorden: Groningers met een lager inkomen voelen zich vaker ongezond, onveilig en eenzaam. Al blijkt ook dat extra inkomen vanaf €3.000 niet voor extra persoonlijk welzijn zorgt. Er zit dus een grens aan de positieve invloed van inkomen. Een vergelijkbare basis vinden we in onderwijs.

We bespraken al hoe opleidingsniveau samenhangt met inkomen en met ervaren gezondheid. Wie de mogelijkheid heeft om langer door te leren, vergroot zijn of haar kansen op een hoger inkomen, op minder (geld gerelateerde) stress, op meer kennis over wat een gezonde levensstijl is, op meer keuzevrijheid in woonlocatie en type woning of bijvoorbeeld de mogelijkheid om de eigen woning te kunnen onderhouden of zelfs verduurzamen. Met andere woorden, een ‘goede’ woning is beter bereikbaar voor mensen met een hoger inkomen en hoger opleidingsniveau.

Plat gezegd, alleen de woning verbeteren is niet de manier om op de lange termijn het persoonlijk welzijn te verbeteren. Het gaat in feite om wat hieraan ten grondslag ligt. Mensen met een betere gezondheid, een hoger opleidingsniveau en – veelal als gevolg daarvan – een hoger inkomen, hebben veel betere kansen om meer zeggenschap te hebben over zaken als hun woning en woonlocatie.

Brede Welvaart: persoonlijk welzijn en perspectief op de regio

Naast een stevig fundament van een goed inkomen en onderwijs, lijken woning en woonomgeving en de eigen gezondheid de belangrijkste bouwstenen van het persoonlijk welzijn van Groningers (figuur 4). Van Ooijen et al. (2021) benaderen brede welvaart vanuit een net ander perspectief, namelijk vanuit de regio. Zij presenteren een regionale welvaartsanalyse, toegepast op de provincie Groningen. Het laat zien wat Groningers belangrijk vinden voor de welvaart van hun regio. We weten hierdoor dat Groningers gezondheid, werkgelegenheid en de sociale omgang in de woonomgeving de belangrijkste welvaartsaspecten voor de regio vinden. Het persoonlijk welzijn is geen onderdeel van deze regionale welvaartsindex.

Beide onderzoeken benaderen de brede welvaart in Groningen dus vanuit een verschillende invalshoek en vullen elkaar aan. Voorliggend onderzoek kijkt wat het meest van belang is

voor het persoonlijk welzijn van Groningers: hoe tevreden zijn Groningers met hun leven en wat draagt hieraan bij? De Brede Welvaart Index Groningen benadert brede welvaart vanuit het gebiedsperspectief: wat vinden Groningers belangrijk voor de welvaart in hun regio? We zien in figuur 5 de accentverschillen die naar voren komen. Werkgelegenheid is een aspect van brede welvaart dat wel naar voren komt vanuit het gebiedsperspectief, maar niet vanuit het individuele inwonersperspectief. Andersom komt het belang van een geschikte woning duidelijker naar voren voor het persoonlijk welzijn. Beide onderzoeken bieden inzicht in de kansen voor de regio en kunnen het beleid voor brede welvaartsontwikkeling voeden.

DEEL 2

Inwonersperspectief aspecten brede welvaart

Groningers zijn over het algemeen hartstikke tevreden met hun leven. Maar niet alle Groningers zijn in gelijke mate tevreden. In het vorige deel bekeken we hoe de tevredenheid in Groningen is opgebouwd. In dit deel gaan we uitgebreid in op deze bouwstenen. Wie is meer of minder tevreden? We kijken naar de gemiddelde scores en naar de verschillen tussen groepen zoals inkomensniveaus, opleidingsniveau en regio's. Ook gaan we in dit deel nader in op de waardering van de leefbaarheid.

2.1 Wonen

Hoe prettig het is om te wonen in een gebied, hangt onder meer af van de kwaliteit van de woningen en de woonomgeving. Woontevredenheid vormt een belangrijk aspect van de brede welvaart. Waar en hoe mensen wonen is belangrijk voor de gezondheid en voor allerlei sociale aspecten. Zo bepaalt in welke buurt iemand woont en de nabijheid van voorzieningen het woon- en leefklimaat.

Binnen het thema wonen kijken we in dit hoofdstuk naar verschillende aspecten van de woning en de woonomgeving. Tevens kijken we naar de tevredenheid met het voorzieningenniveau in de directe woonomgeving en de ervaren mobiliteit.

Tevredenheid met eigen woning

Groningers zijn erg tevreden met hun woning. De huidige woning wordt gemiddeld met een rapportcijfer 8 gewaardeerd. Dit cijfer is al jaren stabiel. Landelijk beoordeelt men de woning vergelijkbaar. Volgens cijfers van de Regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS is 84,8% van de Groningers tevreden met de huidige woning. Van alle provincies staat Groningen daarmee op plek 10.

Mensen met een koopwoning zijn vaker tevreden met hun woning dan mensen met een huurwoning. Leeftijd speelt ook een rol. Jongvolwassenen (18-34 jaar) zijn het minst tevreden over hun woning, terwijl ouderen (65-plussers) gemiddeld het hoogste cijfer geven. Slechts 4% van de Groningers is ontevreden met zijn of haar woning en geeft een rapportcijfer 5 of lager.

Het hoogste gemiddelde cijfer voor de eigen woning wordt in Westerwolde gegeven. Het gemiddeld rapportcijfer varieert van een 7,7 in Eemsdelta tot een 8,3 in Westerwolde. Het gemiddelde cijfer varieert niet sterk

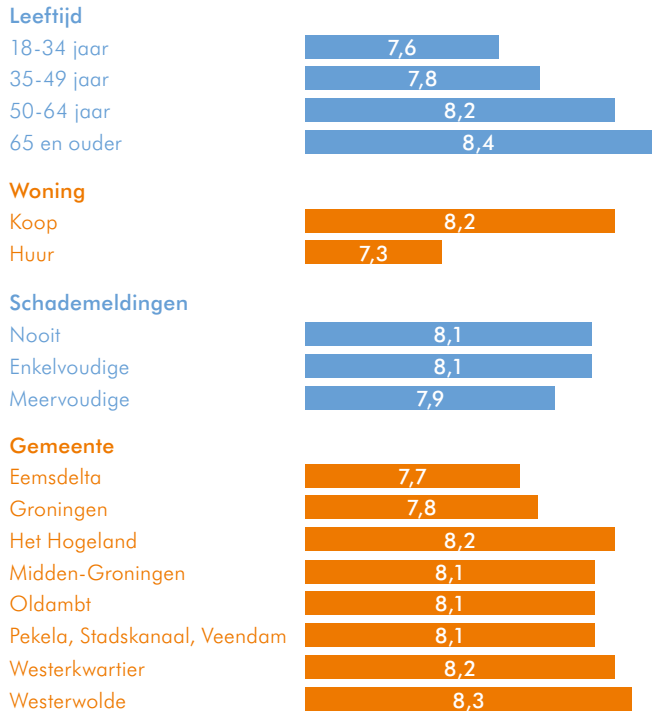
maar de spreiding verschilt wel. In Eemsdelta en gemeente Groningen zien we de grootste variatie in het rapportcijfer en in het Hogeland en Westerkwartier het minste. Met andere woorden, in Het Hogeland en in Westerkwartier zijn inwoners het, het meest met elkaar eens.

Meer dan de helft van de respondenten geeft aan minimaal één keer woningschade als gevolg van gaswinning te hebben gemeld (57%). Het gemiddelde cijfer voor de tevredenheid met de woning verschilt weinig tussen mensen die nooit, eenmalig of meervoudige schademeldingen hebben gedaan. Uit onderzoek van Gronings Perspectief blijkt dat Groningers met meervoudige schade zich vaker onveilig voelen in de woning dan mensen zonder schade (Postmes et al., 2016). Het rapportcijfers dat Groningers hier gegeven hebben betreft de algemene tevredenheid met de woning en niet specifiek veiligheidsperceptie in de woning.

Jongvolwassenen en huurders minder tevreden met verschillende aspecten van de woning

Hoe tevreden men is met de eigen woning kan beïnvloed worden door de tevredenheid over één of meerdere deelaspecten. Uit verdiepende analyses blijkt dat vooral de onderhoudsstaat van de woning belangrijk is voor de algehele tevredenheid met de woning, gevolgd door de waardeontwikkeling en energiezuinigheid. Vooral de impact van een (zeer) slecht onderhouden

Groningers zijn erg tevreden met hun woning. Ze geven de huidige woning gemiddeld een ruime voldoende.

Figuur 6 Rapportcijfer tevredenheid eigen woning

woning is groot. Mensen die aangeven erg ontevreden te zijn over de onderhoudsstaat, waarderen de eigen woning veelal lager. Het zijn vooral jongvolwassenen (18-34 jaar) en huurders die minder tevreden zijn over de onderhoudsstaat van de woning.

Over het algemeen zien we dat jongvolwassenen (18-34 jaar) iets minder tevreden zijn met alle deelaspecten van de woning dan oudere leeftijdsgroepen. Het meest ontevreden zijn zij over de energiezuinigheid van de woning, terwijl jongvolwassenen hier wel meer waarde aan hechten dan oudere leeftijdsgroepen. Ook over de betaalbaarheid van woningen zijn jongvolwassenen minder tevreden. Deels zal dit te maken hebben met de stijgende huizenprijzen en de strengere leennormen, waardoor het voor starters op de woningmarkt moeilijker is de gewenste woning te kopen. Daarnaast hebben jongvolwassenen minder vaak dan oudere leeftijdsgroepen de beschikking over financiële mogelijkheden om te investeren in hun woning.

Ook onder huurders ligt de tevredenheid met aspecten van de woning iets lager. Vooral de waardering van de onderhoudsstaat, aantrekkelijkheid en energiezuinigheid van de woning is onder huurders lager dan bij woningeigenaren. Een gevoel van autonomie kan hierbij een rol spelen. Mensen die een huis kopen kunnen hun ideale huis beter creëren en zijn zelf verantwoordelijk voor het onderhoud en verduurzamen van de

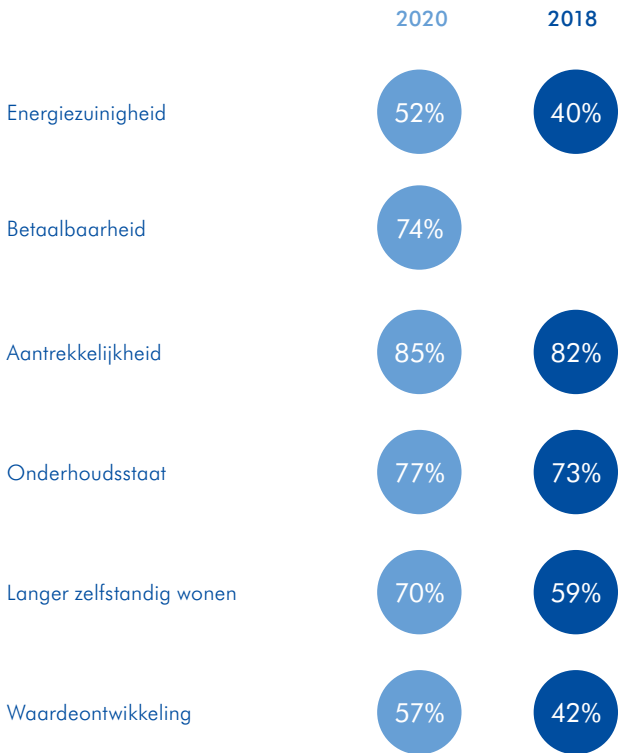
woning. Huurders zijn bij achterstallig onderhoud en verduurzaming veelal afhankelijk van de verhuurder.

Over het algemeen wonen hoogopgeleiden vaker in koopwoningen en de betere huurwoningen. Onderzoek van CBS (2015) toonde eerder al aan dat betere woningen en een hoge woontevredenheid leiden tot een hogere waardering van de eigen gezondheid, meer vertrouwen in de toekomst en een grotere tevredenheid met het leven in het algemeen. De groeiende groep hoogopgeleiden staat volgens CBS bovenaan in de welvaarts-welzijnsverdeling.

Steeds meer Groningers tevreden met energiezuinigheid van de woning

Het aandeel Groningers dat tevreden is met de energiezuinigheid van de woning is in de afgelopen twee jaar toegenomen. In 2018 gaven vier op de tien panelleden dat aan en in 2020 is dit meer dan de helft. Dit betreft in grote mate het particulier woningbezit. Het is te verwachten dat duurzame renovaties voor woningeigenaren met lage inkomens moeilijker te realiseren is, aangezien het inkomen en de waarde van hun woning vaak niet in verhouding staat tot de hogere kosten voor verduurzaming. Uit recent onderzoek naar verduurzaming in Groningen wordt de kloof tussen huur en koop bevestigd, maar ook tussen de inkomensniveaus (Sociaal Planbureau Groningen, 2020; 2021a). De verduurzaming van huurwoningen loopt achter, maar

De mate van tevredenheid over langer zelfstandig wonen in 2020 is met 11% toegenomen sinds 2018

Figuur 7 Tevredenheid deelaspecten woning

““Fantastisch wonen in heerlijke buurt, veel sociale contacten. Weinig zorgen, behalve aardbevingsschade.”

ook woningeigenaren in de (voormalig) krimpgebieden blijken vaak moeite te hebben verduurzaming. In de krimpgebieden wonen Groningers met lagere inkomens vaak ook in oude, slecht geïsoleerde huizen met een lagere woningwaarde. Een investering in verduurzaming kan voor deze woningen veelal niet uit, als men al de middelen heeft om de investering te kunnen doen.

Aantrekkelijkheid woonomgeving

Inwoners van Groningen zijn zeer tevreden met hun woonomgeving. De meeste Groningers vinden dat ze in een aantrekkelijke woonomgeving wonen met voldoende groen (80%). Dit aandeel is de afgelopen jaren stabiel gebleven. Ook eerder onderzoek van Sociaal Planbureau Groningen laat zien dat veel inwoners het groen en de rust en ruimte in de provincie waarderen (Sociaal Planbureau Groningen, 2019a). Groningen is dan ook een van de minst bebouwde provincies van Nederland; 9% van de totale oppervlakte van Groningen bestaat uit bebouwde ruimte (CBS Statline, 2018).

Wel zien we dat de tevredenheid met de woonomgeving negatief wordt beïnvloed door aardbevingsschade aan de woningen. Mensen zonder aardbevingsschade (8,4) waarderen de aantrekkelijkheid van de woonomgeving hoger dan mensen met enkelvoudige (8,1) of meervoudige schade (7,9). Ook onderzoek van Gronings Perspectief wees eerder al uit dat de woontevredenheid van

mensen met enkele en meervoudige schade afnam in de periode 2016-2017. Bij mensen zonder schade bleef de woontevredenheid onveranderd (Postmes et al, 2018).

“Heerlijk ruimtelijk wonen hier.”

Kwart Groningers ontevreden over onderhoud paden en plantsoenen

De waardering voor het onderhoud van paden en plantsoenen hebben via de tevredenheid met de woonomgeving impact op de tevredenheid met het leven. Over het onderhoud van deze buitenvoorzieningen is een deel van de Groningers niet zo tevreden. Net als in 2018 is een kwart van de Groningers ontevreden over het onderhoud van perken en plantsoenen. Ook over het onderhoud van wandel- en fietspaden zijn Groningers kritisch. In Eemsdelta en in Oldambt wordt het onderhoud van de paden minder goed beoordeeld dan in de overige gemeenten. Het plantsoenonderhoud wordt in gemeente Groningen, Westerkwartier en Westerwolde het hoogst gewaardeerd. Een deel van de Groningers maakt zich zorgen dat gemeenten als gevolg van bezuinigingen geen budget beschikbaar hebben voor onderhoud van de openbare ruimte.

“Er is best veel achterstallig onderhoud van de groenvoorziening.”

Tevredenheid met voorzieningen

Onderdeel van de waardering voor ‘wonen’ is de aanwezigheid van voorzieningen. De afstanden die Groningers naar een voorziening moeten afleggen zijn over het algemeen groter dan elders in Nederland. Dit heeft te maken met het landelijke karakter van de provincie. Voor veel voorzieningen moet worden gependeld naar het volgende dorp, het regionale centrum in de buurt, of de stad Groningen.

Over het algemeen zijn Groningers tevreden met de voorzieningen in de directe woonomgeving. Zij geven, net als 2 jaar geleden, een voldoende (6,9). De aanwezigheid van basisvoorzieningen, zoals een school, supermarkt en huisarts, worden doorgaans als het meest belangrijk genoemd om prettig te kunnen wonen in een dorp of wijk.

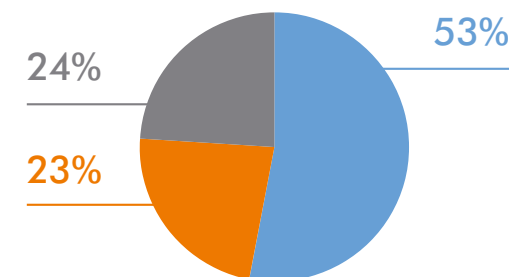
“Ik ben bang dat we in de toekomst verder moeten rijden voor alle voorzieningen.”

“Ik hoop dat de voorzieningen op peil blijven, waardoor het aantrekkelijk blijft hier te wonen.”

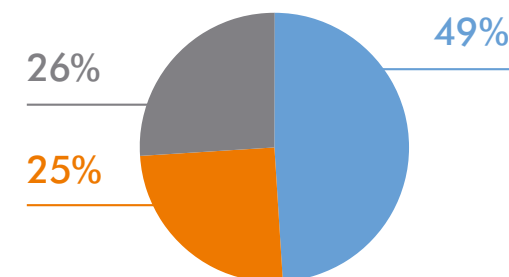
“Ik ben bang dat de taken van onderhoud door gemeenten verzaakt worden en er dus verpaupering optreedt.”

Onderhoud wandel-/fietspaden

Onderhoud perken/plantsoenen

■ Tevreden ■ Neutraal ■ Ontevreden

Figuur 8 **Tevredenheid** deelaspecten woonomgeving

“Ik hoop dat er snel glasvezel komt.
Belachelijk dat er nog steeds zoveel huizen
zijn zonder snel internet.”

Bereikbaarheid van voorzieningen essentieel

De bakker, de slager en de bank zijn in veel dorpen uit het straatbeeld verdwenen. Autonome dorpen, waar vrijwel alle voorzieningen op loopafstand te bereiken waren, zijn soms geworden tot woondorpen, waar de dagelijkse levensbehoeften vooral buiten het dorp worden bevredigd. Dit is niet per definitie een probleem. Verschillende onderzoeken tonen aan dat mensen in dorpen zonder voorzieningen vaak erg tevreden zijn met het wonen in hun dorp. Wel is het daarbij van belang dat voorzieningen goed bereikbaar zijn (Gieling, 2018).

We hebben aan Groningers gevraagd hoe tevreden zij met hun eigen mobiliteit. Gemiddeld wordt dit zeer hoog gewaardeerd, met een rapportcijfer 9. Het overgrote deel van de Groningers heeft een auto en kan alle voorzieningen vrij eenvoudig bereiken. Oudere Groningers waarderen de eigen mobiliteit iets minder lager, maar nog steeds zeer hoog (8,3).

Snel internet

Naast fysieke voorzieningen spelen digitale voorzieningen een steeds belangrijkere rol in het leven van mensen. Het belang van snel internet groeit hard, mede als gevolg van de corona-pandemie. Op dit moment is 67% van de Groningers tevreden met de toegankelijkheid tot snel internet. Vooral dunbevolkte, afgelegen plattelandsgebieden zijn in Groningen echter nog wel eens verstoken van snel internet. Daar zien we dan ook de laagste tevredenheid (58%).

Inkomen en opleidingsniveau blijken belangrijke bouwstenen van de ervaren gezondheid.

2.2 Ervaren gezondheid

Een goede gezondheid is belangrijk voor een fijn leven. Gezonde mensen hebben over het algemeen een betere kwaliteit van leven, zijn zelfredzamer en doen minder beroep op de zorg.

Hoe inwoners hun eigen gezondheid beoordelen heeft betrekking op zowel de lichamelijke als de geestelijke gezondheid. Ook leefstijlfactoren (zoals roken en weinig bewegen) kunnen het oordeel over de eigen gezondheid mede bepalen.

Tevredenheid met eigen gezondheid

Groningers zijn over het algemeen tevreden met de eigen gezondheid. Van alle volwassen Groningers geeft 74% aan dat zij een goede tot zeer goede gezondheid ervaren. Slechts 4% van de Groningers beoordeelt de eigen gezondheid als (zeer) slecht.

Inkomen en opleidingsniveau blijken belangrijke bouwstenen van de ervaren gezondheid. Verdiepende analyses laten zien dat een lager inkomen de kans vergroot op een minder goed ervaren gezondheid. Het grootste negatieve effect zien we bij de laagste inkomens en het effect stopt bij een inkomen hoger dan €3.000. Hoogopgeleiden hebben een betere ervaren gezondheid en een betere kans op een (zeer) goede ervaren gezondheid vergeleken met laag of middelbaar opgeleiden. Met andere woorden: Groningers met een lager inkomen en/ of een lager opleidingsniveau voelen zich vaker ongezond.

Ook leeftijd en het ondervinden van schade door gaswinning vormen belangrijke elementen van de eigen ervaren gezondheid. Naarmate men ouder wordt, neemt de ervaren gezondheid af, en Groningers met meervoudige schade zijn significant slechter af dan Groningers zonder schade.

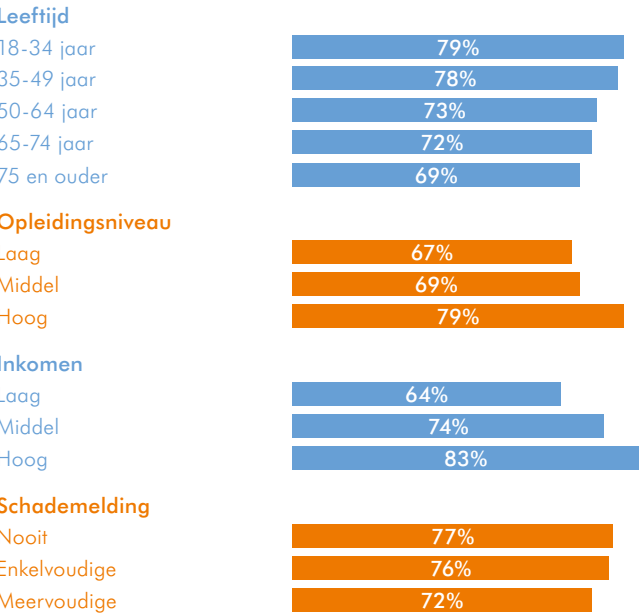
Verschillen in de regio

Op basis van de Regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS zien we dat Groningen van de twaalf provincies op plek 7 staat. Op provinciale schaal lijkt de gezondheidssituatie in Groningen geen groot vraagstuk op te leveren. Op lokale schaal zien we op basis van het Groninger Panel dat het aandeel inwoners dat hun gezondheid als (zeer) goed ervaart in de gemeenten Eemdelta, Midden-Groningen en Oldambt onder het provinciaal gemiddelde ligt. Het verschil tussen 'Stad en Ommeland' wordt ook door van Ooijen et al. (2021) gevonden. Van Ooijen en anderen verklaren de relatief lage score op het gebied van gezondheid in de Ommelanden deels door het lagere opleidingsniveau en oudere bevolking in deze regio's.

Daarnaast zien we dat aardbevingsschade grote impact heeft op de gezondheid van Groningers. Op basis van de gekoppelde data van Gronings Perspectief zien we dat vooral meervoudige schade leidt tot minder goed ervaren gezondheid. Van Groningers die geen schade hebben aan hun woning ervaart 77% hun gezondheid als (zeer) goed,

Van alle volwassen Groningers geeft bijna driekwart aan dat zij een goede tot zeer goede gezondheid ervaren.

Figuur 9 (Zeer) goede ervaren gezondheid

en dit daalt voor mensen met één keer schade (76%) en meervoudige schade (72%). Onderzoek van Gronings Perspectief toont aan dat met name Groningers met meervoudige schade die in langdurige schadetrajecten zitten aanzienlijk minder gezond zijn. Daarnaast heeft het krijgen van nieuwe schades veelal een verslechtering van de gezondheid tot gevolg heeft (Stroebe et al., 2021).

“Mijn gezondheid is slechter geworden door de geestelijke problemen die ontstaan zijn door vooral de manier van het afhandelen van aardbevingsschades.”

Impact coronapandemie op gezondheid

Er wordt vaak onderscheid gemaakt tussen algemene gezondheid (ervaren gezondheid), psychische gezondheid en fysieke gezondheid. Op basis van het Groninger Panel zien we dat Groningers hun algemene gezondheid vaak minder goed ervaren als ze een slechtere fysieke en mentale gezondheid hebben. We zien al enige jaren zien dat jongvolwassenen voornamelijk psychische klachten ervaren en dat lichamelijk klachten en aandoeningen bij de oudere leeftijdsgroepen overheersen (Sociaal Planbureau Groningen, 2019b). Dit beeld wordt tijdens de coronapandemie opnieuw bevestigd. ‘Corona’ heeft er wel voor gezorgd dat de psychische klachten bij jongeren zijn uitvergroet. In 2019 gaf 36% van de 18 tot en met 34-jarigen aan dat zij door psychische klachten of persoonlijke problemen werden beperkt in hun dagelijkse activiteiten. In november 2020 was dit 44%. Ook het

Een op de vijf Groningers vindt dat de eigen gezondheid is verslechterd door de coronacrisis.

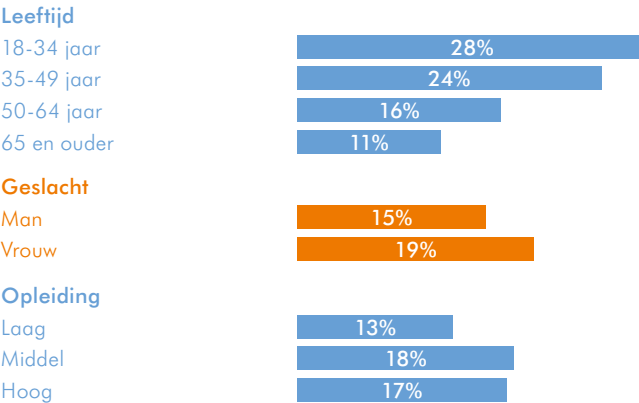
percentage jongeren dat hier in sterke mate last van heeft is gestegen van 8% in 2019 naar 12% in 2020 (Sociaal Planbureau Groningen, 2021b).

De coronapandemie heeft de gezondheid van Groningers flink op de proef gesteld. 1 op de 5 inwoners van Groningen geeft aan dat de gezondheid achteruit is gegaan. Dit kan komen door uitstellen of ontbreken van de benodigde zorg, maar ook door andere maatregelen, zoals veel thuiswerken of een beperkt sociaal leven. Slechts 4% geeft aan dat de gezondheid is verbeterd door de coronacrisis (Sociaal Planbureau Groningen, 2021b).

“Ik hoop dat de coronacrisis snel voorbij is en we weer zonder zorgen en angst kunnen leven.”

Gezondheid als belangrijke voorspeller van persoonlijk welzijn

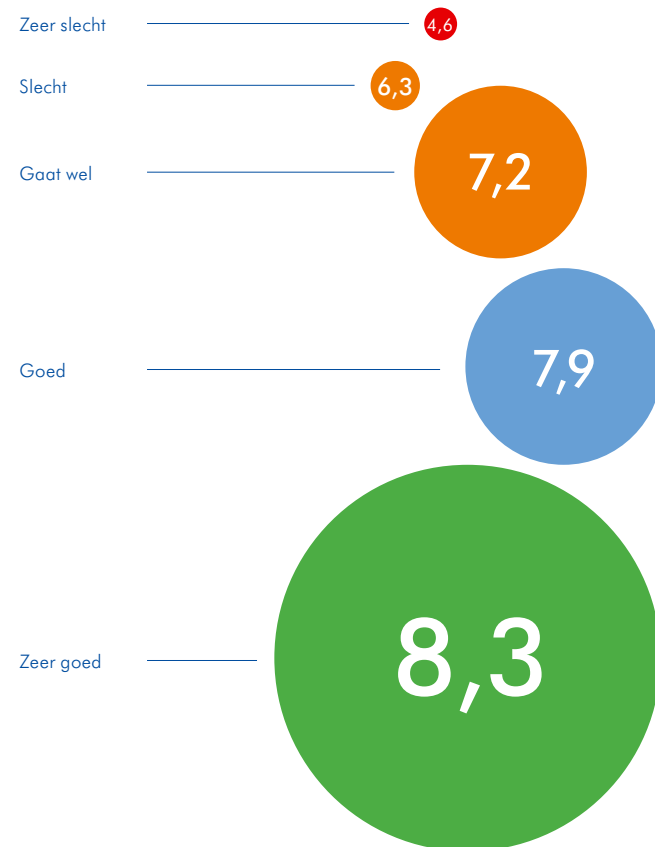
Gezondheid wordt gezien als een van de belangrijkste voorspellers van geluk en welzijn (Diener et al., 1999; Dolan et al., 2008; Van Beuningen en Kloosterman, 2011; Van Beuningen en Moonen, 2013). De psychische gezondheid komt uit de literatuur naar voren als het belangrijkste gezondheidsaspect voor geluk. Andersom gaat het ook op: als mensen gelukkiger zijn, houden zij zich bijvoorbeeld makkelijker aan een gezonde leefstijl en ervaren zij mogelijk minder stress (Veenhoven, 2006).

Figuur 10 Mijn lichamelijke of fysieke gezondheid is verslechterd door de coronacrisis

Groningers die zeer tevreden zijn met de eigen gezondheid geven veelal ook een hoog cijfer op de tevredenheid met het leven.

Ik ervaar mijn gezondheid als:

Deze relatie zien we ook in Groningen; Groningers die de eigen gezondheid beoordelen als 'zeer slecht' geven de tevredenheid met het leven gemiddeld een onvoldoende, terwijl Groningers die zeer tevreden zijn over de eigen gezondheid de tevredenheid met het leven een dikke acht geven. Elke (kleine) verbetering in de ervaren gezondheid blijkt duidelijk van invloed op de algemene tevredenheid met het leven. Dit effect is het grootst aan de 'onderkant', dus als iemand van een zeer slechte gezondheid een stapje omhoog weet te zetten en de eigen gezondheid iets minder slecht beschouwd, dan is de kans enorm groot dat hij/ zij ook meer tevreden is met het leven in het algemeen.

Ook zijn mensen met een slechtere gezondheid veelal minder positief over de omgeving waar zijn wonen. Dit komt mogelijk doordat zij voorzieningen minder makkelijk kunnen bereiken en minder makkelijk kunnen 'meedoen' in de samenleving.

Figuur 11 Gemiddeld rapportcijfer tevredenheid met het leven, per categorie van ervaren gezondheid.

2.3 Sociale samenhang

Veiligheid en sociale contacten zijn essentieel voor een leefbare omgeving. Sociale relaties, waaronder contacten in de buurt, kunnen een grote rol spelen bij het subjectief welzijn.

Naast sociale contacten is het vertrouwen tussen mensen en ten opzichte van maatschappelijke instellingen en de overheid een aspect dat invloed heeft op de brede welvaart. Wie vindt dat de meeste mensen wel te vertrouwen zijn, blijkt bijvoorbeeld vaker tevreden met hun leven (Helliwell en Wang, 2011). In dit hoofdstuk kijken we naar deze drie aspecten van sociale samenhang: sociale contacten, veiligheidsgevoel en vertrouwen.

Sociale contacten in de buurt

Mensen zijn niet alleen gelukkiger en tevredener als ze vaker contact hebben met familie, vrienden en goede kennissen; ook het contact met burens maakt verschil. Sociale contacten kunnen mensen ondersteunen in hun geluk, maar ook in hulp en ondersteuning bij gezondheidsproblemen, het versterken van hun weerbaarheid en verrijken van perspectieven, door het delen van ervaringen (Sociaal Planbureau Groningen, 2017; Mars en Schmeets, 2011; Steptoe en Diez Roux, 2008). Wanneer mensen weinig sociale contacten in hun omgeving hebben, leidt dit vaker tot eenzaamheid (Winsemius et al., 2016). Mensen die veel sociale cohesie in de buurt ervaren zijn vaker tevreden met het leven (van Beuningen, 2018).

75%

Als het gaat om sociale contacten in de woonbuurt vindt 75% van de Groningers dat er een prettige omgang is.

Ik voel me hier thuis

79%

Er is een prettige omgang

75%

Het is hier gezellig en saamhorig

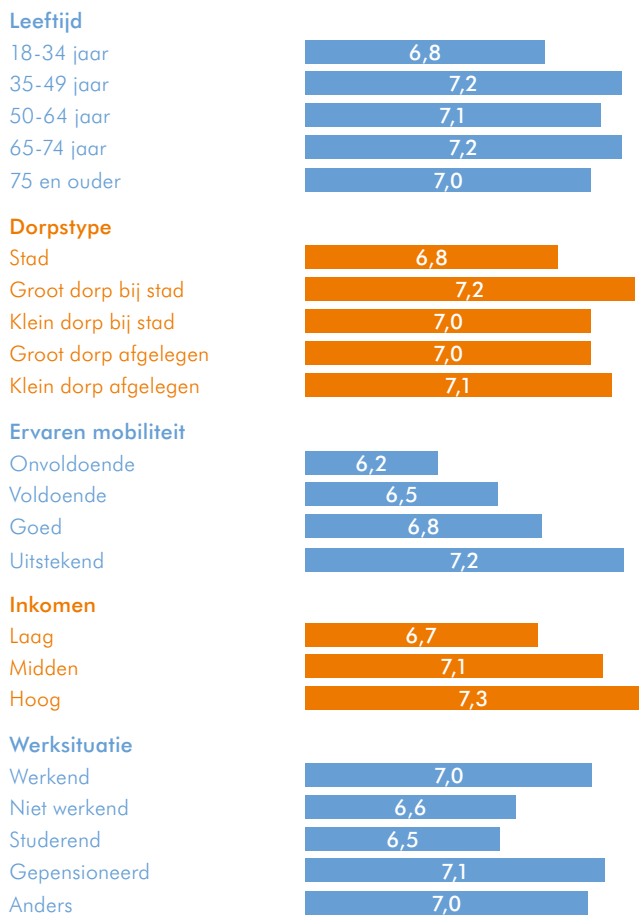
42%

Men kent elkaar nauwelijks

19%

Figuur 12 Mening sociale contacten in de woonbuurt: percentage (helemaal) mee eens

Groningers waarderen hun sociale contacten in 2020 gemiddeld met een voldoende. Dit is vergelijkbaar met 2018.

Figuur 13 Rapportcijfer waardering sociale contacten

Groningers waarderen hun sociale contacten gemiddeld met een 7. In de context van de coronapandemie is dit behoorlijk stabiel vergeleken met 2018 toen een gemiddeld cijfer van een 7,1 werd gegeven. Dat Groningers positief staan tegenover de sociale contacten en samenhang blijkt ook uit een aantal stellingen die we ze hebben voorgelegd. Vergeleken met 2018 zien we nauwelijks verschillen. Zo voelt in 2018 meer dan 81% van de Groningers zich thuis in de eigen buurt, in 2020 geeft 79% van de inwoners dit aan. Ook ervaart 77% het als prettig hoe mensen in de buurt met elkaar omgaan, identiek met 2018. Dat er nauwelijks verschillen in deze percentages zijn midden in een coronajaar kan worden verklaard door de samenstelling. Wie in 2018 positief reageerde op de stelling ‘ik woon in een gezellig(e) dorp/ wijk met veel saamhorigheid’ ziet nu veel vaker positieve effecten van ‘corona’ op saamhorigheid, onderlinge hulp of activiteiten dan Groningers die het in 2018 (helemaal) oneens waren met de stelling. Met andere woorden: de saamhorigheid is in coronatijd vooral toegenomen in dorpen en wijken waar al een goede saamhorigheidsbasis was (Sociaal Planbureau Groningen, 2021b).

In de basis zijn mensen positiever over hun sociale contacten als ze zich meer thuis voelen in hun dorp of wijk en positiever oordelen over de andere aspecten van sociale cohesie.

Verschillen tussen Groningers

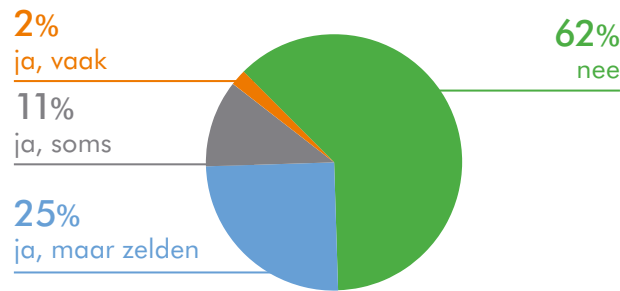
We zien een aantal duidelijke verschillen tussen groepen. De sociale contacten in de stad⁵ scoren gemiddeld lager dan op het platteland. In de grote dorpen bij de stad is het gemiddelde het hoogste, dat zijn Haren, Tolbert en Bedum. Jongeren zijn duidelijk minder tevreden. Gezien het moment van vragen, is dit heel logisch. Oktober 2020 valt midden in de coronapandemie, waar jongeren in het bijzonder kampen met verminderde sociale contacten en gevoelens van eenzaamheid. Uit recent onderzoek blijkt dat 81% van de Groningers aangeeft dat de coronacrisis belangrijke gevolgen heeft voor het sociale leven en de sociale contacten. 1 op de 5 Groningers (20%) voelt zich door corona vaker eenzaam. Onder jongeren (18-34 jaar) voelt bijna een derde zich eenzaam (32%) en specifiek onder studenten is dit zelfs 46% (Sociaal Planbureau Groningen, 2021b). Tussen de overige leeftijdscategorieën zijn de verschillen veel kleiner.

Daarnaast zien we een heel helder patroon in de ervaren mobiliteit: Groningers met een lage(re) tevredenheid over de eigen mobiliteit zijn ook veel minder tevreden met hun sociale contacten. Studenten geven dit gemiddeld een 6,5 en ook niet-werkenden (werkloos/ werkzoekende, bijstand, arbeidsongeschikt en huisman/ huisvrouw) geven een lager cijfer voor hun sociale contacten. Mensen met een laag inkomen geven hun sociale contacten in hun dorp of wijk gemiddeld genomen een lager cijfer. Wie in de laagste inkomenscategorie valt (tot €1.000 netto per maand) heeft significant minder kans om tevreden te zijn met zijn of haar sociale contacten.

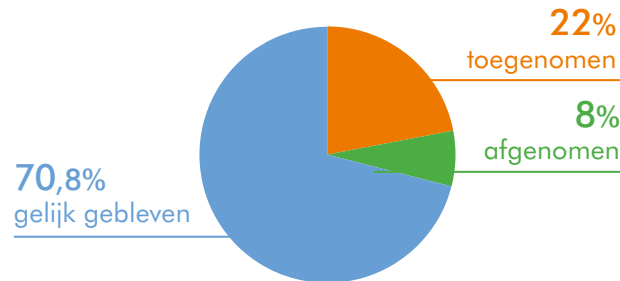
⁵ Onder ‘stad’ valt Groningen stad, Hoogezaand en Winschoten. De indeling is gebaseerd op de vijf stedelijkheidsklassen van CBS: ‘zeer sterk stedelijk is een gebied met een omgevingsadressendichtheid (OAD) groter of gelijk aan

2.500 adressen per vierkante kilometer. Niet stedelijk is een gebied met 500 of minder adressen per vierkante kilometer.

Voelt u zich wel eens onveilig in uw eigen dorp of wijk?

Ontwikkeling criminaliteit in uw buurt in de afgelopen 12 maanden

Figuur 14 Ervaren veiligheid

(On)veiligheidsbeleving

Veiligheid is essentieel voor een leefbare omgeving. Naarmate de leefomgeving onveiliger is, voelen mensen zich minder betrokken bij de buurt. Bovendien zijn mensen die zich veiliger voelen gelukkiger en tevredener met het leven. De veiligheidsbeleving wordt voor een belangrijk deel verklaard door de perceptie op criminaliteit. Als men het beeld heeft dat de criminaliteit niet is toegenomen voelt men zich veelal veiliger.

Groningers voelen zich zelden onveilig in de woonbuurt. Volgens cijfers van de Regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS ervaart slechts 0,6% van de Groningers zich vaak onveilig in de buurt. Groningen staat daarmee bovenaan de rangorde van de twaalf provincies. Dezelfde vraag is in 2020 voorgelegd aan het Groninger Panel; toen gaf ook een zeer klein percentage inwoners aan zich vaak onveilig te voelen (1,8%). Een grotere groep inwoners geeft aan zich soms onveilig te voelen (11%). Verder zien we dat één op de vijf ondervraagde Groningers inschatten dat de criminaliteit in hun buurt in de afgelopen 12 maanden is toegenomen.

Veiligheidsbeleving is niet overal en voor iedereen gelijk. Verdiepende analyses laten zien dat Groningers uit de stad zich vaker onveilig voelen. Verder zien we dat Groningers in buurten met meer huurwoningen en met meervoudige schade door gaswinning minder veiligheid ervaren. Het percentage inwoners dat zich wel eens onveilig voelt is het

laagst in Westerkwartier of Het Hogeland. Vrouwen en mensen met een laag inkomen voelen zich juist iets vaker onveilig dan anderen.

Waardering voor veiligheid in dorp of wijk

Groningers hebben een rapportcijfer gegeven voor de ervaren veiligheid in hun dorp of wijk. Op persoonlijk niveau zien we dat mannen en vrouwen de veiligheid in hun dorp of wijk vergelijkbaar waarderen en ook in leeftijd vinden we geen significante verschillen. Groningers met een hoog opleidingsniveau waarderen de veiligheid in de buurt met een hoger rapportcijfer, net als mensen met een hoger inkomen. Dit patroon kunnen we doortrekken naar koop- en huurwoningen: eigenaren van een woning geven de veiligheid in de buurt gemiddeld een 7,5, waar huurders van corporatiewoningen dit een 7,1 geven.

De gemiddelden tussen gemeenten variëren van een 7,1 in Eemsdelta tot een 7,8 in Westerwolde. We zien ook een verschil tussen stad en platteland, waarbij de grote dorpen bij de stad het hoogste scoren en de grote afgelegen dorpen zoals Stadskanaal, Ter Apel of Appingedam⁶ juist het laagste. We zien hierbij tevens een effect van de aardbevingen; vooral mensen met meervoudige schade door gaswinning geven een lager cijfer voor de veiligheid in dorp of wijk.

⁶ Onder grote dorpen afgelegen vallen ook Leek, Veendam, Zuidhorn, Delfzijl, Winsum en Uithuizen.

Opleidingsniveau

Inkomen

Woning

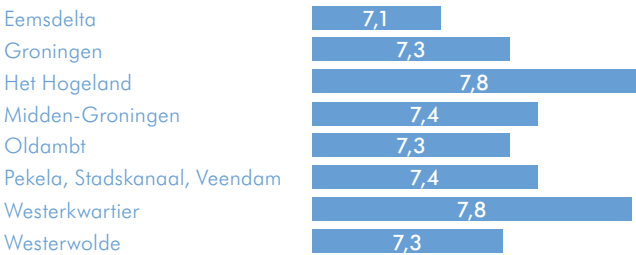
Schademelding

Dorpstype

Gemeente

Figuur 15 Rapportcijfer veiligheid in dorp of wijk

Groningers hebben weinig vertrouwen in instituties die zich bezighouden met schadeafhandeling en de versterkingsoperatie.

Gevolgen aardbevingen van grote invloed op veiligheidsbeleving

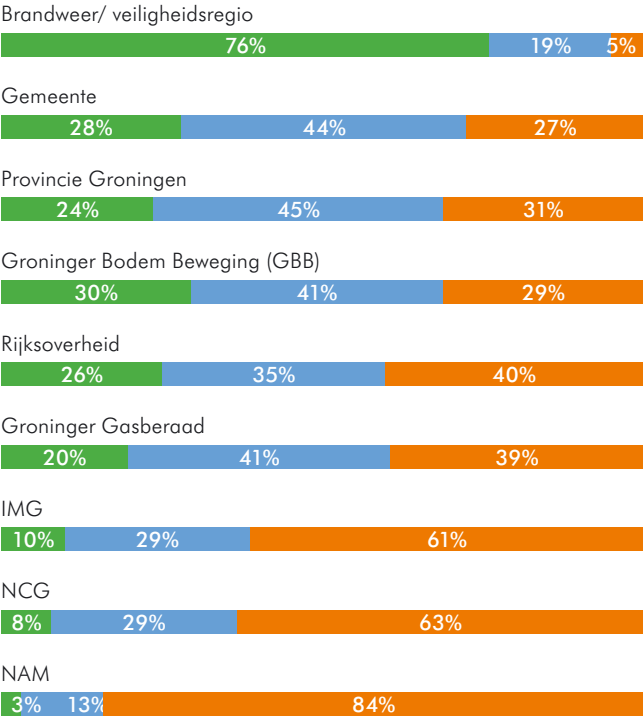
De gevolgen van de aardbevingen nemen een prominente plaats in, in het leven van veel Groningers. Al sinds 2016 toont onderzoek van Gronings Perspectief aan dat inwoners met (meervoudige) schade aan de woning zich onveiliger voelen dan inwoners zonder woningschade (Postmes et al., 2018). Uit interviews die voor Gronings Perspectief zijn gehouden blijkt dat ook degene die zich niet onveilig voelen, constant alert zijn (Stroebe et al., 2021).

De onderzoekers van Gronings Perspectief zien duidelijke fluctuaties in de tijd. De periodes dat de ervaren veiligheid sterk afneemt, zoals in juni 2018 en juni 2019, zijn tevens de periodes dat er meer bodembeweging was. Er zijn sterke indicaties dat de ervaren veiligheid afnam als gevolg van respectievelijk de beving bij Zeerijp (2018) en de beving bij Westerwijtwerd (2019). In de periode daarna wordt de ervaren veiligheid weer beter, maar de verschillen tussen mensen met en zonder schade blijven zeer groot (Stroebe et al., 2021).

Vertrouwen in instituties

Vertrouwen in maatschappelijke instellingen en de overheid is een belangrijk voor brede welvaart. De Regionale monitor Brede Welvaart laat zien dat 63,1% van de Nederlanders vertrouwen heeft in de tweede kamer, politie en rechters (percentage is een gemiddelde van de drie genoemde instituten). In Groningen ligt dit met 59,9% iets lager.

In onderzoek van Gronings Perspectief onder het Groninger Panel zien we een gemiddeld laag vertrouwen in instituties die zich bezighouden met de schadeafhandeling (IMG) en de versterkingsoperatie (NCG). Nog minder vertrouwen hebben Groningers in de NAM. De ondervraagde Groningers hebben het meeste vertrouwen in de brandweer/ veiligheidsregio, gevolgd door de verschillende lagen van de overheid. De onderzoekers constateren dat mensen met (meervoudige) schade minder vertrouwen hebben in overheden en instanties betrokken bij schadeafhandeling en versterking, en juist meer vertrouwen in organisaties die bewoners in het gasdossier vertegenwoordigen (GGB en Gasberaad) dan bewoners zonder schade (Stroebe et al., 2021). De onderzoekers van Gronings Perspectief concluderen dat er nog veel werk nodig is om het vertrouwen te herstellen, met name gericht op de zeer kwetsbare groepen, zoals bewoners met langdurige schade en ouderen in de versterkingsoperatie.

(Heel) veel vertrouwen Een beetje vertrouwen
Weinig of helemaal geen vertrouwen

Figuur 16 Vertrouwen in instituties

2.4 Werk en inkomen

Voor een goede brede welvaart is het belangrijk dat er voldoende werkgelegenheid is die aansluit bij de mogelijkheden van inwoners, en inwoners tevreden zijn met de afstand die zij voor werk moeten afleggen.

37%

Ruim een derde van de Groningers is tevreden met de beschikbaarheid van werk in de regio.

Naast voldoende werkgelegenheid is het van belang dat mensen kunnen rondkomen van hun maandinkomen. Wanneer iemands financiële positie voldoende of goed op orde is, geeft dat meer zekerheid in het leven en vergroot dit voor een deel de tevredenheid met het leven.

Tevredenheid met regionale werkgelegenheid

Objectief gemeten doet Groningen het minder goed op het gebied van werk vergeleken met de rest van Nederland. Met een 11de plek van alle provincies is de arbeidsparticipatie in Groningen laag. De arbeidsparticipatie in de provincie groeit wel, maar niet zo snel als in de rest van Nederland. Werkgelegenheid wordt als belangrijk thema aangedragen voor welvaart in de regio (van Ooijen et al., 2021), maar hoe tevreden zijn Groningers met de werkgelegenheid? Het Groninger Panel is gevraagd naar hun waardering voor de werkgelegenheid. In Deel 1 zagen we (Figuur 4) dat de economische factoren een relatief lage verklarende waarde hebben voor hoe tevreden Groningers zijn.

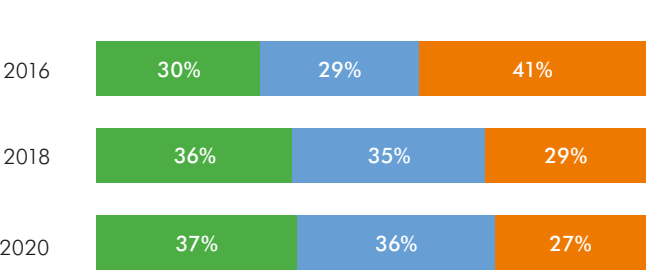
Ondanks de lage plek op de landelijke ranglijst zien we dat Groningers steeds meer tevreden zijn met de werkgelegenheid. Sinds 2016 stijgt de tevredenheid en in 2020 is het aandeel (helemaal) ontevreden gedaald van 41% naar 27%. De tevredenheid met de beschikbaarheid

van werk in de regio is in 2020 zeer vergelijkbaar met 2018. Waar in 2018 een duidelijke sprong was met het herstel van werkgelegenheid na de financiële en economische crisis, zien we nu stabiliteit. In 2020 waren 50-plussers en laagopgeleiden het meest kritisch over de werkgelegenheid.

Gezien het meetmoment midden in de coronacrisis is het opvallend dat er geen achteruitgang is in tevredenheid met beschikbaar werk ten opzichte van 2018. De coronacrisis gaat gepaard met een economische crisis. Het verlies van werk en opdrachten, of de angst om deze in de toekomst te verliezen, hebben financiële zorgen en tekorten als gevolg (Sociaal Planbureau Groningen, 2021).

Verschillen in de regio

Inwoners van gemeente Westerkwartier zijn het meest positief over de hoeveelheid beschikbaar werk in hun regio, het minst tevreden zijn inwoners in de gemeenten in Oost-Groningen. Of men in een plattlandsgebied of meer verstedelijkt gebied woont, lijkt geen invloed te hebben op de tevredenheid met de werkgelegenheid in de regio. We zien wel verschillen tussen krimpregio's en andere delen van de provincie. In de krimpggebieden is het aandeel inwoners dat ontevreden is met de regionale werkgelegenheid groter dan buiten de krimpregio (32% versus 21%). Al neemt het aandeel ontevreden Groningers in de krimpregio's de laatste jaren wel af

(Heel) tevreden

Neutraal

(Helemaal) niet tevreden

Figuur 17 Tevredenheid met werkgelegenheid

(van 42% in 2018 naar 32% in 2020). De Commissie Ruim baan voor Oost-Groningen constateerde in 2015 al dat de hardnekkige sociaaleconomische achterstanden in krimpregio Oost-Groningen mede het gevolg zijn van de ruimtelijke uitsorteringen en het feit dat het gebied slecht is aangesloten op de economische hoofdstructuur (Zijl et al., 2015). De lage tevredenheid met werkgelegenheid in dit gebied lijkt dit te ondersteunen.

50-plussers en laagopgeleiden meest kritisch over werkgelegenheid

Ondanks deze stabiliteit in waardering voor de regionale werkgelegenheid, is een deel van de Groningers ontevreden. Wie zijn deze mensen? Leeftijd en opleidingsniveau lijken hierin een rol te spelen. Onder jongvolwassenen (18 tot 34 jaar) is 21% ontevreden over de werkgelegenheid in de regio, in de leeftijdsgroep 50 tot 65 jaar is dit opgelopen tot 31%. Mannen en vrouwen zijn even tevreden met de beschikbaarheid van werk.

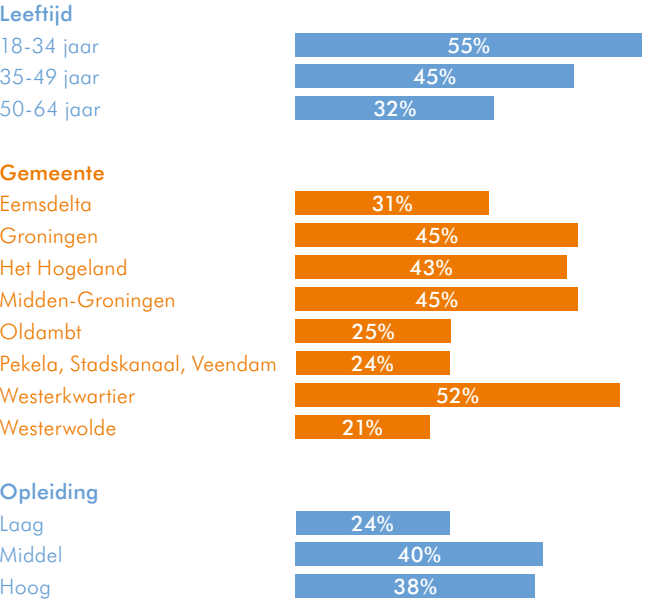
Mensen die lager opgeleid zijn, zijn minder vaak tevreden over de mogelijkheden voor werk dan hoger opgeleiden. Van de Groningers met een lager opleidingsniveau is 24% tevreden over werkkansen in de eigen regio. Hoger opgeleiden zijn duidelijk vaker tevreden (38%). Dit hangt waarschijnlijk samen met een hogere werkgerelateerde mobiliteit: hoger opgeleiden zijn bereid om langer te reizen van en naar hun werk. Het gebied waarin zij naar werk kijken is dus groter.

Tevredenheid reistijd van en naar werk

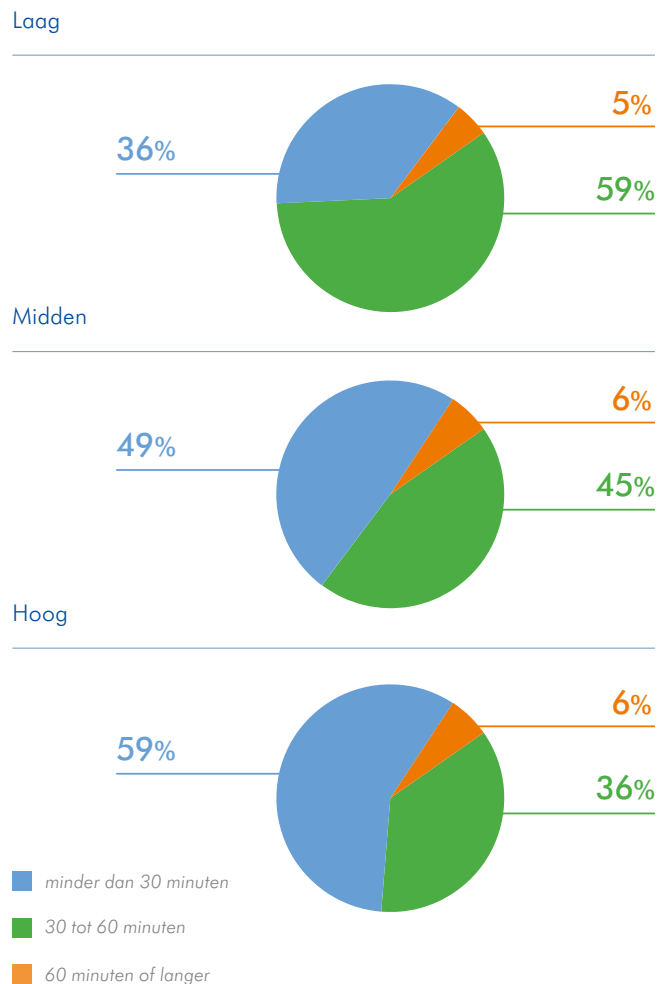
Een ander indicator die iets zegt over beschikbaarheid en tevredenheid met de werkgelegenheid is de mate van tevredenheid met de reistijd naar het werk. De reistijd is immers van invloed op de werk- en privé balans.

Inwoners van Groningen wonen in kilometers relatief ver van hun werk. Het CBS berekende in 2019 dat Groningers gemiddeld 25,8 kilometer reizen van huis naar het werk, terwijl deze afstand gemiddeld in Nederland 22,2 kilometer is (CBS Statline, 2021). Groningen staat daarmee na Zeeland, Flevoland en Drenthe op de vierde plek. Binnen de provincie is in de regio’s Oost-Groningen en Delfzijl het gemiddeld aantal pendelkilometers hoger, met 29,6 en 31,6 kilometer. Het aantal banen ten opzichte van de potentiële beroepsbevolking is in deze gemeenten laag, zodat er een grote pendelstroom naar onder andere de stad Groningen is. De stad Groningen heeft een belangrijke werkgelegenheidsfunctie voor de gehele regio (E&E advies, Sociaal Planbureau Groningen, Aletta Advies, 2021).

Volgens cijfers van de Regionale Monitor Brede Welvaart van het CBS beoordeeld 85,6% van de werkende Groningers de reistijd met een voldoende (een 7 of hoger). Groningen staat hiermee ten opzichte van de andere provincies op een vierde plaats. Ondanks het gemiddeld hoge aantal pendelkilometers, zijn Groningers dus overwegend tevreden met de reistijd van en naar het werk.

Figuur 18 (Heel) tevreden met beschikbaarheid werk in de regio

Figuur 19 Acceptabele reistijd in minuten, naar opleidingsniveau

Mannen en hoog opgeleiden bereid om verder te reizen

We vroegen Groningers wat voor hen een acceptabele reistijd is. In 2018 vond een ruime meerderheid (59%) het acceptabel om 30 tot 60 minuten te reizen voor zijn of haar werk, in 2020 is dit gedaald naar 53%. Het aandeel Groningers dat bereid is om een uur of meer te reizen is daarentegen verdubbeld, van 3% naar 6%. Er zijn geen verschillen tussen woonregio's. We zien wel dat mannen vaker bereid zijn om wat verder te reizen dan vrouwen en dat lager opgeleiden iets vaker dan gemiddeld de wens hebben om binnen een half uur op het werk te zijn (59%).

De relatie tussen opleidingsniveau en reisbereidheid betekent dat lager en middelbaar opgeleiden meer werk in de regio zoeken, op korte reisafstand van de woonlocatie. De beschikbaarheid van banen op bijvoorbeeld mbo-niveau heeft dus voor veel werkenden en werkzoekenden invloed op hun tevredenheid met de woonlocatie en reistijd. De match op de arbeidsmarkt tussen vraag en aanbod – banen en (potentiele) werknemers – speelt zich voor lager en middelbaar opgeleiden op een kleiner schaalniveau af.

Kunnen rondkomen

De financiële situatie van mensen vormt een onderdeel van brede welvaart dat dicht tegen de traditionele opvattingen van welvaart aanligt. Wanneer iemands financiële positie voldoende of goed op orde is, geeft dat meer zekerheid in het leven en vergroot dit voor een deel de tevredenheid in het leven. In Groningen leven naar verhouding meer huishoudens onder de lage inkomensgrens dan in Nederland (10,2% versus 7,7%). Het aandeel huishoudens dat moet rondkomen van een langdurig laag inkomen is in Groningen toegenomen van 3,7% in 2014 naar 4,8% in 2019. De toename komt voornamelijk doordat meer huishoudens langdurig afhankelijk zijn van een bijstandsuitkering. Huishoudens die door toedoen van de economische crisis onder de streep terecht zijn gekomen, hebben zich hieraan niet altijd weten te onttrekken (CBS, 2018). Mensen met een laag inkomen lopen een hoog risico op armoede en problematische schulden, zeker als de situatie langere tijd voortduurt. Voor kinderen heeft opgroeien in een gezin met armoede veel gevolgen, zo kan dit onder meer ten koste gaan van kansen in onderwijs en werk op latere leeftijd. In Groningen leefde in 2019 9,5% van alle kinderen op in een gezin dat moet rondkomen van een laag inkomen.

Niet alleen het besteedbaar jaarinkomen van mensen zegt iets over de materiële welvaart. Ook de mate waarin mensen zelf aangeven te kunnen rondkomen,

biedt aanknopingspunten om de materiële welvaart te duiden. We hebben in 2020 voor het eerst aan Groningers gevraagd of zij moeite hebben met rondkomen. Van alle respondenten geeft 10% aan dat zij (enige of grote) moeite hebben met rondkomen.

Groningers met een inkomen van €3.000 of meer hebben zelden moeite gehad met rondkomen in de voorgaande 12 maanden. Mensen die moeite hebben met rondkomen verdienen veel vaker minder dan €1.000 per maand. Ook Groningers met een laag opleidingsniveau hebben vaker moeite met rondkomen. Van deze groep geeft 42% aan geen enkele moeite te hebben met rondkomen, tegenover 65% van de hoogopgeleiden. Voor mensen in een relatie is het makkelijker om rond te komen, 58% geeft aan nooit moeite te hebben. Deze groep is kleiner onder alleenstaanden (49%).

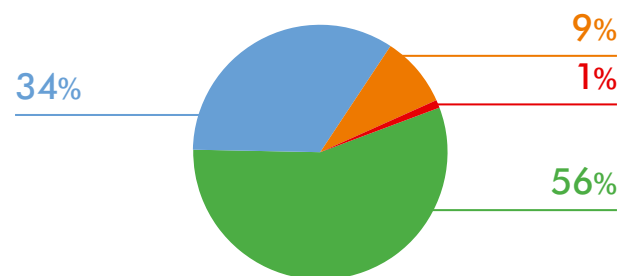
Financiële zorgen als gevolg van coronapandemie

Uit recent onderzoek blijkt dat door de coronapandemie nieuwe groepen Groningers in financiële moeilijkheden komen (Sociaal Planbureau Groningen, 2021b). Zo blijken zzp'ers tot de zwaarst geraakte groep te behoren wanneer verschillende inkomensbronnen met elkaar worden vergeleken. Zij maken zich het vaakst zorgen over hun financiële situatie en hebben het vaakst te maken met een afname in het inkomen. Ook jongvolwassenen (18-35 jaar) maken zich door corona vaak zorgen om de financiën. Dit

42%

Van de Groningers met een laag opleidingsniveau geeft aan geen enkele moeite te hebben met rondkomen, tegenover 65% van de hoogopgeleiden.

■ Nee, geen enkele moeite

■ Nee, geen moeite, maar ik moet wel letten op mijn uitgaven

■ Ja, enige moeite

■ Ja, grote moeite

Figuur 20 Moeite met rondkomen (afgelopen 12 maanden)

is niet verwonderlijk: Zij hebben over het algemeen een kleinere financiële buffer om op terug te vallen, of zelfs een negatief vermogen door studieschulden (SNS, 2020). Daarnaast hebben jongeren vaker een flexibel contract en daarmee minder baanzekerheid. Ook zal deze groep deels bestaan uit studenten die bang zijn voor een (toekomstig) tekort aan banen (Sociaal Planbureau Groningen, 2021b; UWV, 2020).

Mensen met een slechte gezondheid maken zich door de coronacrisis vaker zorgen over hun financiën dan mensen met een matige of goede gezondheid. Dit kan beide kanten op werken, de toename van de uitgaven en de afname van het inkomen kunnen veroorzaakt worden door gezondheidsproblemen. Echter kunnen beide ook zorgen voor een verslechtering in de (mentale) gezondheid. Het verband tussen een slechte gezondheid en financiële zorgen zien de onderzoekers bij alle leeftijdsgroepen terug (Sociaal Planbureau Groningen, 2021b).

2.5 Waardering van de leefbaarheid

In Groningen spelen verschillende ontwikkelingen die van invloed zijn op de leefbaarheid. Een manier om te meten hoe mensen de leefbaarheid in hun woonomgeving ervaren, is door rechtstreeks te vragen hoe zij de leefbaarheid waarderen en wat hun verwachtingen zijn voor de toekomst.

Tevredenheid met leefbaarheid

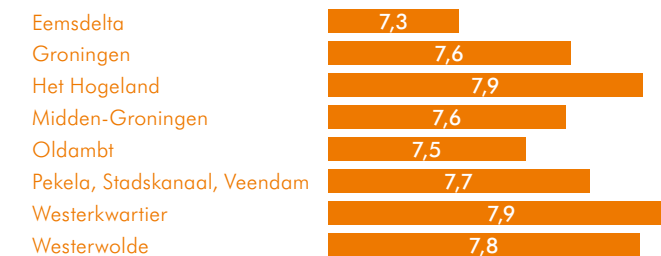
Groningers zijn zeer tevreden over de leefbaarheid in hun dorp of wijk. In termen van een rapportcijfer geven Groningers de leefbaarheid van hun woonbuurt in 2020 gemiddeld een 7,7. Dit cijfer is al jaren stabiel. Ook in de twee andere Noordelijke provincies waarderen de inwoners de leefbaarheid in hun dorp of wijk vergelijkbaar (Sociaal Planbureau Groningen, 2020c).

Jongvolwassenen geven gemiddeld het laagste cijfer voor de ervaren leefbaarheid. Hoe ouder de inwoners, hoe hoger het cijfer wordt. Verder zien we dat huurders in vergelijking met woningeigenaren minder tevreden zijn. Ook inwoners met woningschade als gevolg van de gaswinning waarderen het leven in hun woonplaats iets lager dan gemiddeld.

Verschillen in de regio

De leefbaarheid wordt anders beoordeeld in verschillende regio's. De gemeenten Westerkwartier en Het Hogeland zien de hoogste gemiddelde rapportcijfers (7,9) en de Eemsdelta met een 7,3 het laagste. Het hoogste rapportcijfer voor de leefbaarheid wordt gegeven door inwoners van de grote dorpen bij de stad, namelijk een 8. Al dan niet in een aardbevingsgemeente wonen maakt eveneens een duidelijk verschil. We zien dit op gebiedsniveau, maar ook individueel op basis van schademeldingen. In lijn met eerdere resultaten zien

Gemeente

Geboren en getogen

Krimpgebied

Schademelding

Leeftijd

Woning

Figuur 21 Rapportcijfers leefbaarheid

In termen van een rapportcijfer geven Groningers de leefbaarheid van hun woonbuurt gemiddeld een ruim voldoende.

“Sinds Corona hebben we meer contact met buurtbewoners.”

Waarom vooruitgang leefbaarheid?

“Alle dorpen vergrijzen, ik hoop dat de leefbaarheid goed blijft”

Waarom achteruitgang leefbaarheid?

we dat Groningers met meervoudige schade lagere tevredenheid rapporteren. In krimpgemeenten wordt de leefbaarheid lager gewaardeerd en Groningers die geboren en getogen zijn in de provincie geven eveneens gemiddeld een lager cijfer dan mensen die tussendoor elders hebben gewoond of überhaupt van buiten de provincie komen.

Meerderheid ervaart gelijk blijven leefbaarheid

De meeste Groningers vinden dat de leefbaarheid in hun dorp of wijk gelijk is gebleven in de afgelopen 12 maanden (65%). Een kleine groep heeft juist een vooruitgang van de leefbaarheid ervaren (8%). Groningers zien vooral een verbetering in het onderhoud van de publieke ruimte, zoals onderhoud van wegen, groen en straatverlichting. Verder zorgt corona voor meer saamhorigheid en een herwaardering van de rust en ruimte. Ook de geringe leegstand van woningen wordt als positief benoemd.

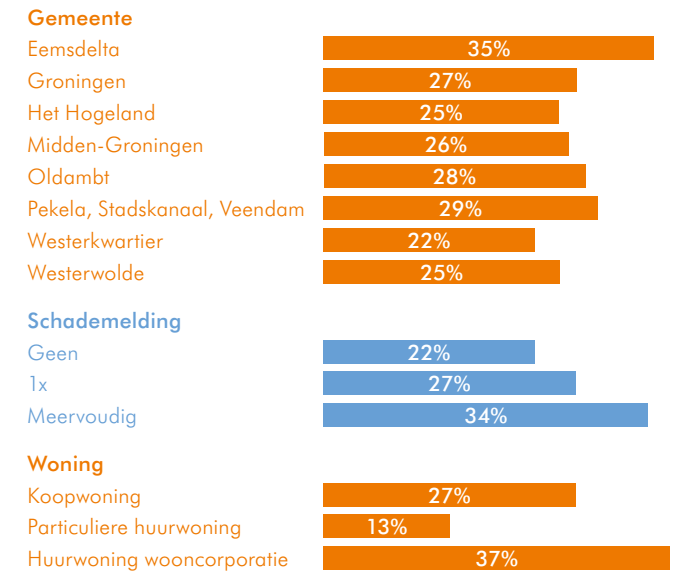
Ondanks dat de ervaren leefbaarheid in het algemeen stabiel is, geeft een kwart van de Groningers (27%) aan dat de leefbaarheid in het afgelopen jaar achteruit is gegaan. Dit is hoger dan in de aangrenzende provincies Drenthe (20%) en Friesland (17%). Dit verschil heeft onder meer te maken met de schade aan woningen als gevolg van bodembeweging door gaswinning. Groningers met zware aardbevingsschade ervaren vaker een achteruitgang in leefbaarheid (34%) dan mensen met lichte schade (27%) of zonder schade (22%).

De leefbaarheid staat onder druk door gebrekkig onderhoud van de publieke ruimte (groen, wegen en fietspaden), het wegtrekken van voorzieningen, de sloop van woningen als gevolg van de aardbevingsproblematiek en door de komst van windmolens. Verder noemen veel Groningers de (sociale) gevolgen van corona (minder sociaal contact en activiteiten) als reden voor de achteruitgang van de leefbaarheid in de buurt.

Blik op de toekomst

Door allerlei ontwikkelingen staat de leefbaarheid in de provincie Groningen onder druk. Welke invloed heeft dit op de toekomstperceptie van inwoners? In 2020 ziet 23% van de Groningers de toekomst zonnig in, met daarnaast een groot aandeel dat de toekomst ‘neutraal’ ziet (64%). Het zijn vooral de prettige woonomgeving, de goede sfeer en betrokkenheid van buurtbewoners, en de nieuwbouw van woningen die maken dat de panelleden de toekomst positief zien. De sterke daling van het aandeel Groningers dat de toekomst zonnig tegemoetziet, is waarschijnlijk gekleurd door de coronapandemie.

Een op de acht Groningers maakt zich zorgen over de toekomst in hun dorp of wijk. Dit aandeel is de afgelopen jaren redelijk stabiel. De voornaamste zorgen hebben betrekking op de beschikbaarheid van woningen voor starters en senioren en de teruggang van voorzieningen in de dorpen en wijken. Daarnaast worden bezuinigingen

Figuur 22 Redenen ontwikkeling leefbaarheid

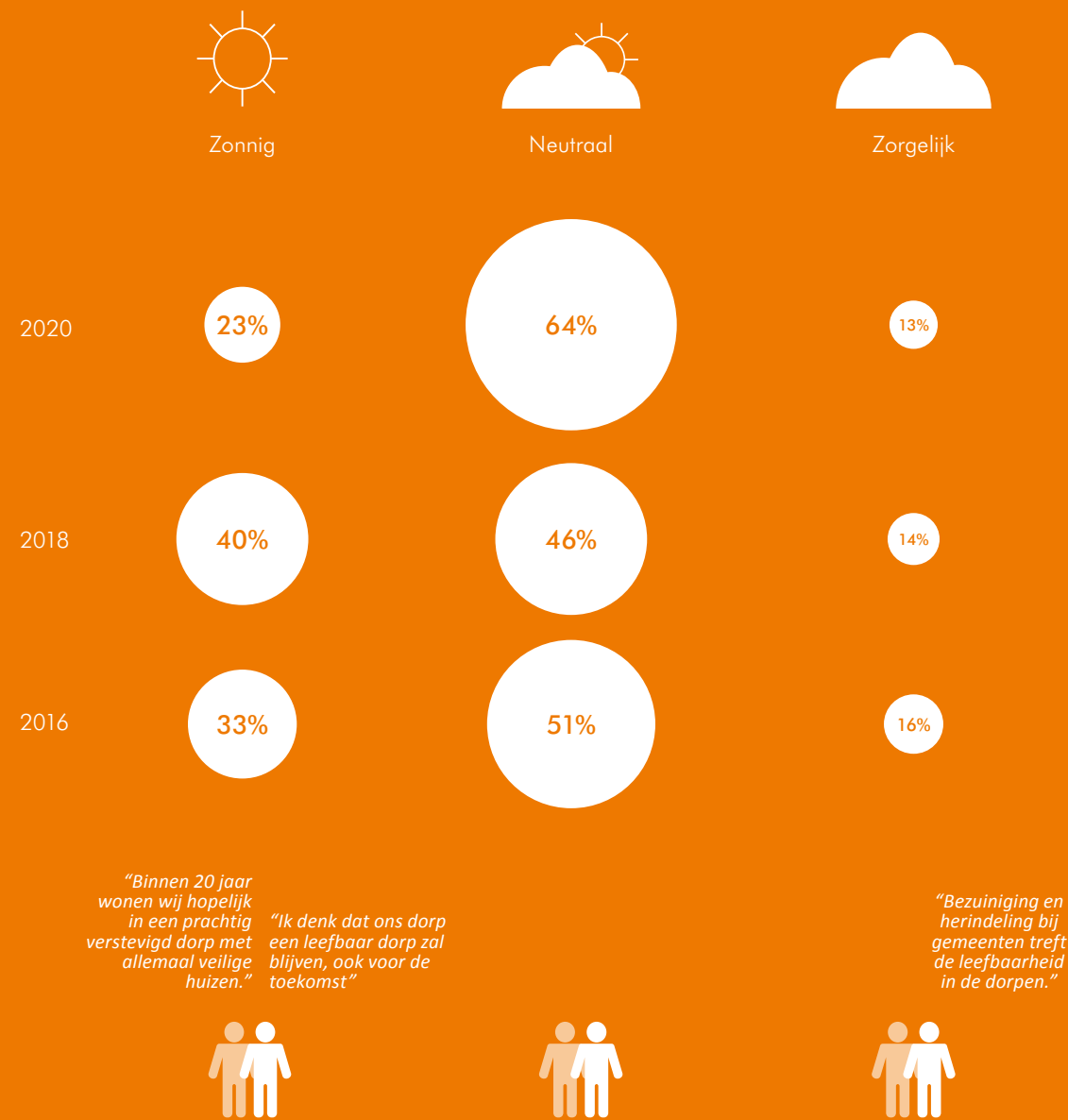
Figuur 23 Leefbaarheid in dorp of wijk afgelopen 12 maanden (erg) achteruit gegaan.

bij de gemeente en achteruitgang van het landschap genoemd als zorgelijke ontwikkeling. Ook speelt de herindeling van gemeenten een rol, waarbij sommige inwoners bang zijn dat er minder aandacht besteed wordt aan de kleinere dorpen.

Wat is nodig voor toekomstige leefbaarheid in dorp of wijk?

We hebben Groningers gevraagd wat er nodig is om hun dorp of wijk in de toekomst leefbaar te houden. Vooral het behoud van dagelijkse voorzieningen is voor veel Groningers belangrijk.

Daarnaast noemen zij veelvuldig het bieden van voldoende bereikbare werkgelegenheid en geschikte woningen voor jong en oud. Ook noemen Groningers dat gemeenten voldoende aandacht moeten houden voor het onderhoud van openbare ruimte en groenvoorziening. Net als dat de overheid moet inzetten op een goede infrastructuur regionaal, maar ook met de Randstad. Inwoners in het aardbevingsgebied uitten daarnaast de wens dat de schade aan woningen in de nabije toekomst goed afgewikkeld wordt. Veel van de genoemde opgaven voor de toekomst worden opgepakt in de regiodeals en komen terug in beleidsplannen ter bevordering van de leefbaarheid en brede welvaart.

Figuur 24 Hoe zien Groningers de toekomst van hun dorp of wijk?

Slotbeschouwing

Groningen kent grote maatschappelijke uitdagingen die het belang van een breed welvaartspectief onderstrepen. Het vraagt van bestuurders en beleidsmakers een nieuwe manier van kijken naar de samenleving. Integraal, met oog voor alles wat voor inwoners van waarde is. Met deze verdieping vanuit het inwonersperspectief is het voor de regio mogelijk om beter te sturen op persoonlijk welzijn en brede welvaart.

Om het persoonlijk welzijn van Groningers te bevorderen dragen we vanuit de onderzoeksresultaten vier aandachtspunten aan.

1 Het belang van wonen is groot

Het onderzoek laat zien dat woontevredenheid één van de belangrijkste bouwstenen is van persoonlijk welzijn. Naast de impact van de gaswinningsproblematiek op de woontevredenheid, zien we dat Groningers met name minder tevreden zijn als de woning slecht onderhouden is, geen mogelijkheden biedt om er lang zelfstandig te kunnen blijven wonen of als deze niet energiezuinig is. Het zijn met name jongvolwassenen en huurders die het minst tevreden zijn met verschillende aspecten van hun woning. Gemeenten zouden (meer) kunnen inzetten op het adviseren of aanpakken van woningonderhoud en verduurzaming. Op korte termijn kan deze inzet de woontevredenheid en daarmee het persoonlijke welzijn van Groningers verbeteren. Daarnaast ligt er, net als landelijk, ook in Groningen een belangrijke uitdaging in het vinden van een betere balans in de regionale woningmarkt met voldoende geschikte woningen voor iedereen. Met name voor starters en jongvolwassenen (18-34 jaar) is het momenteel moeilijker een betaalbare en geschikte woning te vinden. En met de groei aan ouderen die langer thuis blijven wonen, zal er in de nabije toekomst tevens meer behoefte komen aan geschikte seniorenwoningen.

2 Ervaren gezondheid heeft grote impact op persoonlijk welzijn

Naast woontevredenheid wordt de ervaren gezondheid gezien als de belangrijkste bouwsteen van persoonlijk welzijn. Het onderzoek laat zien dat elke verbetering in ervaren gezondheid de kans vergroot op een gelukkiger en tevredener leven. Dit effect blijkt het grootst aan de 'onderkant'; als iemand met een zeer slechte gezondheid een stapje omhoog weet te zetten en de eigen gezondheid iets minder slecht beschouwt, dan is de kans enorm groot dat hij of zij ook meer tevreden is met het leven in het algemeen. Deze inzichten laten de urgentie zien van gezondheidsbescherming- en bevordering. Het stimuleren van een gezonde leefstijl dient zich niet alleen te richten op afzonderlijke leefstijlfactoren, maar ook op de sociale en fysieke leefomgeving. Vaak moeten eerst achterliggende sociale problemen worden opgelost, zoals schulden en stress, voordat er ruimte ontstaat om aan een gezonde leefstijl te werken.

3 Leefbare dorpen en wijken

Op lokaal niveau zien we dat de bereikbaarheid van dagelijkse voorzieningen en onderhoud van openbare ruimte (groenvoorziening, straatverlichting, trottoirs) door inwoners worden gezien als belangrijke voorwaarde voor een goede leefbaarheid. Ook een gevoel van veiligheid, fijne sociale contacten en goede persoonlijke mobiliteit verklaren een belangrijk deel het persoonlijk welzijn van Groningers. Voor het behoud van leefbare dorpen en wijken is het onderhoud van openbare ruimte een aandachtspunt voor Groninger gemeenten. Een deel van de Groningers maakt zich zorgen dat gemeenten als gevolg van bezuinigingen hiervoor onvoldoende budget reserveren. Ook de afwikkeling van schades als gevolg van de gaswinning en de versterkingsopgave in de dorpen en wijken in het aardbevingsgebied vragen aandacht van de regio.

Uiteraard speelt het leven van Groningers zich niet alleen af in de directe woonomgeving. Er wordt gebruik gemaakt van regionale voorzieningen in een groter gebied dan de woonplaats. Ter bevordering van de brede welvaart en het persoonlijk welzijn van Groningers vraagt dit om een regionale aanpak voor een goed gespreid voorzieningenniveau voor de hele regio.

4 Inkomen en onderwijs vormen de basis om op te bouwen

Persoonlijk welzijn draait niet alleen om geld. Een fijne woning, goede gezondheid, veilige leefomgeving en een prettig sociaal leven blijken belangrijker. Maar dat wil niet zeggen dat inkomen niet belangrijk of bepalend is. Inkomen en onderwijs zijn juist cruciaal voor vele andere zaken die het leven de moeite waard maken. Het hebben van een passend inkomen is van belang om minimaal aan de basisbehoeften te kunnen voldoen. Dat geldt voor iedereen, maar Groningen kent bovendien een aantal kwetsbare groepen, zoals laaggeletterden, gezinnen met armoede, jongeren zonder startkwalificatie en relatief veel mensen met een uitkering. De regio kan veel betekenen voor de kwetsbaarste groepen. Zoals vroegtijdige hulp bij (problematische) schulden, om- en bijscholing of het creëren van banen voor mensen met een arbeidsbeperking, taalachterstand en/of afstand tot de arbeidsmarkt.

Daarnaast kunnen het bestrijden van intergenerationele armoede, ondersteuning bieden bij opvoeden of kleinere klassen, handvatten bieden die op de lange termijn het fundament kunnen versterken en daarmee het persoonlijk welzijn en de brede welvaart verbeteren. Het is daarom belangrijk om de onderliggende krachten van onderwijs en inkomen mee te laten wegen in alle beleidskeuzes die in de toekomst gemaakt worden. Juist voor het verhogen van persoonlijk welzijn op de echt lange termijn.

Bronnen

Aalders en anderen (2021) Laat herstel brede welvaart niet weer tien jaar duren. Auteurs: Rogier Aalders, Bas van Bavel, Sjoerd Hardeman, Tanja van der Lippe, Robin Philips, Otto Raspe, Auke Rijpma, Erik Stam. RaboResearch, Rabobank en Universiteit Utrecht.

ALTERRA/NIVEL (2009) Groen is gezond. Belangrijkste conclusies uit het Vitamine G onderzoeksprogramma. Symposium Natuur als Kuur, 29 september 2009.

Ballas, D. en Dorling, D. (2007) Measuring the impact of major life events upon happiness, *International Journal of Epidemiology*, 36, 1244-1252.

Blanchflower, D. G., en Oswald, A. J. (2008) Is well-being U-shaped over the life cycle? *Social science & medicine*, 66(8), 1733-1749.

Castriota, S. (2007) Education and Happiness: a Further Explanation to the Easterlin Paradox?

CBS Statline (2018) Bodemgebruik; uitgebreide gebruiksvorm, per gemeente. Gewijzigd op: 7 september 2018.

CBS (2018) Langdurige armoede verder toegenomen in 2016.

CBS (2019) Trends in geluk en tevredenheid. Centraal Bureau voor de Statistiek. Auteurs: Jacqueline van Beuningen, Linda Moonen

CBS (2020) Technische toelichting op de regionale Monitor Brede Welvaart 2020, Centraal Bureau voor de Statistiek.

CBS (2021) Persoonlijk welzijn vrijwel gelijk gebleven. Maart 2021.

CBS Statline (2021) Banen van werknemers naar woon- en werkregio. Gewijzigd op: 4 maart 2021.

CPB (2021) Kamerbrief: Plan van aanpak CPB-PBL-SCP. Verankering Brede Welvaarts-denken in begrotingssystematiek van Kabinet en Kamer

Cuñado, J., en de Gracia, F. P. (2012) Does education affect happiness? Evidence for Spain. *Social indicators research*, 108(1), 185-196.

Diener, E. J., E. M. Suh, R. E. Lucas en H. L. Smith (1999) Subjective Well-Being: Three Decades of Progress. *Psychological Bulletin*, 125 (2), 276–302.

Dolan, P., T. Peasgood en M. White (2008) Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective wellbeing. *Journal of Economic Psychology*, 29, 94–122.

Easterlin, R. A., McVey, L. A., Switek, M., Sawangfa, O., en Zweig, J. S. (2010) The happiness–income paradox revisited. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 107(52), 22463-22468.

E&E advies, Sociaal Planbureau Groningen, Aletta Advies (2021) Nulmeting. Structurele monitoring Nationaal Programma Groningen. Groningen

Frey, B. S. (2008) Happiness. A revolution in economics. Munich Lectures in Economics. Edited by Hans-Werner Sinn. The MIT Press.

Frey, B. S., en Stutzer, A. (2002) What can economists learn from happiness research?. *Journal of Economic literature*, 40(2), 402-435.

Frijters, P., en Beaton, T. (2012) The mystery of the U-shaped relationship between happiness and age. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 82(2-3), 525-542.

Gieling, J. (2018) A place for life or a place to live: Rethinking village attachment, volunteering and livability in Dutch rural areas. University of Groningen.

Helliwell, J. F., en Putnam, R. D. (2004) The social context of well-being. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, 359(1449), 1435-1446.

Helliwell, J. F. en S. Wang (2011) Trust and wellbeing. *International Journal of Wellbeing* (1)1, blz. 42–78.

Herbers, D.J., en Mulder, C.H. (2017) Housing and subjective well-being of older adults in Europe. *J Hous and the Built Environ* 32, 533–558.

Hospers (2021) Landen en regio's op zoek naar 'brede welvaart'. April 2021.

Korpi, T. (1997) Is utility related to employment status? Employment, unemployment, labor market policies and subjective well-being among Swedish youth. *Labour economics*, 4(2), 125-147.

Lucas, R. E., Clark, A. E., Georgellis, Y., en Diener, E. (2003) Reexamining Adaptation and the Set Point Model of Happiness: Reactions to Changes in Marital Status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(3):527-539.

Lucas, R. E. en Dyrenforth, P. S. (2006) Does the Existence of Social Relationships Matter for Subjective Well-Being. In Vohs, K. D. and Finkel, E. J., editors, *Self and relationships: Connecting interpersonal and intrapersonal processes*. Guilford Press, New York.

Lucas, R. E. (2007) Adaptation and the set-point model of subjective well-being: Does happiness change after major life events? *Current directions in psychological science*, 16(2), 75-79.

Mars, G. en H. Schmeets (2011) Meer sociale samenhang, meer geluk? *Bevolkingstrends* 59 (3).

OECD (2011) Compendium of OECD well-being indicators, OECD, Parijs.

OECD (2014) How's Life in Your Region?: Measuring Regional and Local Well-being for Policy Making, Parijs: OECD Publishing

Ott, J.C. (2011) Government and Happiness in 130 Nations: Good Governance Fosters Higher Level and More Equality of Happiness. *Soc Indic Res* 102, 3–22 (2011).

Postmes, T., Stroebe, K., Richardson, J., Lekander, B. & Oldersma, F. (2016) Veiligheidsbeleving, gezondheid en toekomstperspectief van Groningers. *Gronings Perspectief & Rijksuniversiteit Groningen*.

Postmes, T., Stroebe, K., Richardson, J., LeKander, B., Greven, F., & Broer, J. (2018) Gevolgen van bodembeweging voor Groningers: Ervaren veiligheid, gezondheid en toekomstperspectief 2016-2017. Heymans Institute, University of Groningen.

Provincie Groningen (2020) Leefbaarheid Provincie Groningen. Uitvoeringsprogramma 2020 – 2023.

Raspe, O., J. Content en M. Thissen (2019) Brede welvaart en regionale ontwikkelingen, Den Haag: PBL.

Rijnks, R. H. (2020) Subjective Well-Being in a Spatial Context (Doctoral dissertation). University of Groningen).

Rijnks, R. H., Koster, S., en McCann, P. (2019) The Neighbour’s Effect on well-Being: How Local Relative Income Differentials Affect Resident’s Subjective Well-Being. Tijdschrift voor economische en sociale geografie, 110(5), 605-621.

Rothstein, B. (2010) Corruption, happiness, social trust and the welfare state: A causal mechanisms approach. QoG working paper series, 9.

Sirgy, M. J. en T. Cornwell (2002) How neighborhood features affect quality of life. Social Indicators Research, 59.

SNS (2020) Jongeren bezorg om financiële impact corona. Persbericht: 31-10-2020.

Sociaal Planbureau Groningen (2017) Sociale veerkrachtmonitor Groningen – Sociale participatie. Groningen: Sociaal Planbureau Groningen.

Sociaal Planbureau Groningen (2019a) Trots op Groningen.

Sociaal Planbureau Groningen (2019b) Paneluitvraag Gezondheid en Vitaliteit

Sociaal Planbureau Groningen (2020) Bewonersparticipatie in energietransitie.

Sociaal Planbureau Groningen (2021a) Verduurzaming van de Groningse woningvoorraad. Mei 2021. Groningen: Sociaal Planbureau Groningen.

Sociaal Planbureau Groningen (2021b) Bijna niets meer vanzelfsprekend. De gevolgen van de coronacrisis voor het leven in de provincie Groningen. Groningen: Sociaal Planbureau Groningen.

Sociaal Planbureau Groningen (2021c) Feitenblad Leefbaarheid in Groningen, Fryslân en Drenthe. Onderzoek in samenwerking met Fries Sociaal Planbureau en Trendbureau Drenthe.

Stegeman, H., M. Badir, en Rijpma, A. (2017) Een indicator voor bredere welvaart voor Nederland. ESB, 102(4746), 2-5.

Steptoe, A. en Diez Roux, A.V. (2008) Happiness, social networks, and health. BMJ, 337, a2781.

Stiglitz, J.E., A. Sen en Fitoussi, J. P. (2009) The measurement of economic performance and social progress revisited: reflections and overview. OFCE Document de travail, 2009-33.

Stroebe, K., Postmes, T., Kanis, B., de Jong, M., Schoutens, L., Adams, W., & Boendermaker, M. (2021) Eindrapport Gronings Perspectief fase 2: Stand van zaken, februari 2021. Rijksuniversiteit Groningen.

UWV (2020) SBB en UWV: jongeren sterk geraakt door coronacrisis. Nieuwsbericht: 07-12-2020.

Van Beuningen, J. (2018) Woning en woonomgeving gerelateerd aan tevredenheid met het leven. Statistische Trends, (januari), blz. 1-19.

Van Beuningen, J. en R. Kloosterman (2011) Subjectief welzijn: welke factoren spelen een rol? Bevolkingstrends, 59 (4), 85–92.

Van Beuningen, J. en L. Moonen (2013) Gezondheid belangrijker voor geluk dan leefstijl. Bevolkingstrends, april 2013

Van Ooijen, R., Van der Vaart, J., en Mierau, J. (2021) Regionale welvaartsindex wijst op structurele achterstand Groningen. ESB, 106(4800S), 26 augustus 2021.

Veenhoven, R. (2006) Gezond Geluk. Effecten van geluk op gezondheid en wat dat kan betekenen voor de preventieve gezondheidszorg. Den Haag: ZonMw.

Weterings, A., M. Thissen, en E. Evenhuis (2020) PBL-onderzoeksprogramma 2019-2021. Tussentijdse inzichten 2020, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving.

Winsemius, A., Ballering, C. Scheffel, R. en Schoorl, R. (2016) Wat werkt bij sociaal en gezond? Over de bijdrage van sociale factoren aan gezondheid. Utrecht: Movisie.

Zijl, J., Grotenhuis, H., Siertsema, T., Wit, R., & Commissie Ruim baan voor Oost-Groningen. (2015). Kop d’r veur: Zonder beweging geen vooruitgang : eindrapport van de commissie Ruim baan voor Oost-Groningen. Groningen: Commissie Ruim Baan voor Oost-Groningen.

Bijlage 1

Respons uitvragen Groninger Panel

Het Groninger Panel is in 2013 opgericht als online burgerpanel van Sociaal Planbureau Groningen. Het is een kwalitatief onderzoeksinstrument waarmee de ervaringen en meningen van inwoners van de provincie Groningen in beeld worden gebracht. Het panel bestaat op dit moment uit ruim 7.000 panelleden en is een afspiegeling van de Groninger bevolking van 18 jaar en ouder.

Variabele	Kenmerk	Oktober 2020 (N)	%
Geslacht	Man	1963	53,8 %
	Vrouw	1685	46,2 %
Leeftijd	18-34 jaar	659	24,0 %
	35-49 jaar	596	21,7 %
	50-64 jaar	725	26,4 %
	65-74 jaar	434	15,8 %
	75+	331	12,0 %
Opleiding	Lager	512	14,4 %
	Midden	1228	34,5 %
	Hoger	1817	51,1 %
Inkomen	Minder dan € 1.000,- per maand	162	5,7 %
	Tussen € 1.001,- en € 2.000,- per maand	654	22,9 %
	Tussen € 2.001,- en € 3.000,- per maand	919	32,1 %
	Tussen € 3.001,- en € 4.000,- per maand	645	22,6 %
	Meer dan € 4.001,- per maand	478	16,7 %
Gemeente	Onbekend/ wil ik liever niet zeggen	699	
	Eemsdelta (Delfzijl, Appingedam, Loppersum)	564	15,6 %
	Groningen	625	17,3 %
	Het Hogeland	494	13,7 %
	Midden-Groningen	462	12,8 %
	Oldambt	336	9,3 %
	Pekela, Stadskanaal, Veendam	374	10,4 %
	Westerkwartier	455	12,6 %
	Westerwolde	295	8,2 %
Totaal		3648	100 %

Bijlage 2

Bouwstenen Shapley Value Regression

Verklarende variabele: tevredenheid met het leven

Tevredenheid met eigen woning	14,7 %
Ervaren gezondheid	11,9 %
Tevredenheid met veiligheid	9,2 %
Tevredenheid met sociale contacten	8,8 %
Tevredenheid met eigen mobiliteit	7,9 %
Tevredenheid met fysieke leefomgeving	7,5 %
Leeftijd	6,7 %
Tevredenheid met voorzieningen	6,6 %
Vertrouwen in instituties	5,4 %
Inkomen	4,6 %
Huishouden (categorie)	4,4 %
Dorpstype	3,3 %
Tevredenheid met beschikbaarheid werk	3,3 %
Schademeldingen door gaswinning	2,5 %
Opleidingsniveau	2,2 %
Geslacht	1,1 %
	100 %

Het gaat niet om het exacte percentage. De gebruikte methode is een random forests analyse, waarbij iedere keer dat het model geschat wordt, het cijfer achter de komma kan variëren door de werkwijze: Er wordt steeds een willekeurige selectie gebruikt van de data. Door alle verschillende en dus ‘random’ beslisbomen te combineren, kan het model goed omgaan met outliers en niet-lineaire relaties in de data. De volgorde (ranking) verandert niet. Het is daarbij belangrijk te vermelden dat het om een ranking van de beschikbare variabelen in dit model gaat.

Ordinale regressie analyse

Verklarende variabele: tevredenheid met het leven

		Model B(exp)	S.E.
Geslacht	Vrouw	0,80	0,12
	Man	ref	ref
Leeftijd	18-34jr	0,91	0,31
	35-49jr	0,67	0,27
	50-64jr	1,05	0,24
	65-74jr	1,40	0,23
	75 en ouder	ref	ref
Opleidingsniveau	Laag	1,38*	0,19
	Midden	1,15	0,14
	Hoog	ref	ref
Inkomen	Minder dan € 1.000,- per maand	0,71	0,37
	Tussen € 1.001,- en € 2.000,- per maand	0,71	0,21
	Tussen € 2.001,- en € 3.000,- per maand	0,75	0,18
	Tussen € 3.001,- en € 4.000,- per maand	0,86	0,19
	Meer dan € 4.001,- per maand	ref	ref

Verklarende variabele: tevredenheid met het leven

		Model B(exp)	S.E.
Gezondheid	(Zeer) slecht	0,08***	0,36
	Gaat wel	0,27***	0,20
	Goed	0,56***	0,15
	Zeer goed	ref	ref
Vertrouwen in instituties		1,08*	0,11
Huishouden	Alleenstaand met thuiswonende kinderen	3,16**	0,52
	Alleenstaand zonder (thuiswonende) kinderen	1,36	0,42
	Gehuwd of samenwonend met thuiswonende kinderen	2,32**	0,41
	Gehuwd of samenwonend zonder (thuiswonende) kinderen	2,07*	0,41
	Inwonend bij (groot) ouders, familie of verzorgers	ref	ref
Schade door gaswinning	Nooit	1,06	0,13
	Eenmalige schade	0,96	0,16
	Meervoudig schade	ref	ref
Dorpstype	Stad	0,76	0,17
	Groot dorp bij de stad	1,02	0,28
	Klein dorp bij de stad	0,83	0,24
	Groot dorp afgelegen	1,14	0,16
	Klein dorp afgelegen	ref	ref
Tevredenheid beschikbaarheid werk	Helemaal niet tevreden	0,43**	0,37
	Niet tevreden	0,68	0,25
	Neutraal	0,81	0,22
	Tevreden	0,91	0,23
Tevredenheid woning	Heel tevreden	ref	ref
	Onvoldoende	0,19***	0,32
	Voldoende	0,25***	0,19
	Goed	0,38***	0,14
	Uitstekend	ref	ref

Verklarende variabele: tevredenheid met het leven

Tevredenheid veiligheid	Onvoldoende	0,38***	0,30
	Voldoende	0,48***	0,20
	Goed	0,75	0,18
	Uitstekend	ref	ref
Tevredenheid sociale contacten	Onvoldoende	0,25***	0,29
	Voldoende	0,41***	0,22
	Goed	0,50***	0,22
	Uitstekend	ref	ref
Tevredenheid voorzieningen	Onvoldoende	0,29***	0,29
	Voldoende	0,31***	0,24
	Goed	0,43***	0,24
	Uitstekend	ref	ref
Tevredenheid mobiliteit	Onvoldoende	0,29***	0,41
	Voldoende	0,55**	0,25
	Goed	0,73*	0,18
	Uitstekend	ref	ref
Tevredenheid landschap	Onvoldoende	0,39***	0,32
	Voldoende	0,42***	0,17
	Goed	0,59***	0,15
	Uitstekend	ref	ref

R-square (Nagelkerke) 0,45
N 1151

* p<0,1; ** p<0,05; *** p<0,01

Colofon

Onderzoekers, auteurs en projectleden
Dr. Heike Delfmann
Femke de Haan MSc
Drs. Marja Janssens

Met dank aan
Richard Rijinks, Rijksuniversiteit Groningen, voor
methodologische ondersteuning
Gronings Perspectief, voor de samenwerking in
verzamen en gebruik data over vertrouwen,
gezondheid en schademeldingen

Vormgeving
Studion Martiene Raven

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt
door de provincie Groningen

Sociaal Planbureau Groningen is
onderdeel van CMO STAMM

Sociaal Planbureau Groningen
Laan Corpus den Hoorn 100-2
9728 JR GRONINGEN

Sociaal Planbureau Groningen
is onderdeel van CMO STAMM